

**ΒΙΑ ΣΤΑ ΓΗΠΕΔΑ – ΟΠΑΔΟΙ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ**

της
Ελένης Φωτάκου

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία που υποβάλλεται
στο καθηγητικό σώμα για τη μερική εκπλήρωση των υποχρεώσεων απόκτησης
του μεταπτυχιακού τίτλου του Μεταπτυχιακού Προγράμματος «Οργάνωση και
Διοίκηση Αθλητικών Οργανισμών και Επιχειρήσεων» του Τμήματος Οργάνωσης και
Διαχείρισης του Παν/μιου Πελοποννήσου στην κατεύθυνση «Οργάνωση και Διαχείριση
Προγραμμάτων Υγείας».

Σπάρτη
2013

Εγκεκριμένο από το καθηγητικό σώμα:

1^{ος} Επιβλέπων: Μάριος Παπαλουκάς, Επικ. Καθηγητής

2^{ος} Επιβλέπων: Αντώνης Τραυλός, Αναπλ. Καθηγητής

3^{ος} Επιβλέπων: Παναγιώτης Αλεξόπουλος, Λέκτορας

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ελένη Φωτάκου: Βία στα γήπεδα – Οπαδοί έναντι του νόμου

Εγκληματολογικές και νομικές προσεγγίσεις

(Με την επίβλεψη του κ. Μάριου Παπαλουκά, Επ. Καθηγητή)

Ο νόμος 4049/2012 έρχεται να προστεθεί σε μία σειρά νομοθετημάτων με στόχο την καταπολέμηση της βίας στα γήπεδα, φαινόμενο το οποίο έχει απασχολήσει αρκετά και έχει γίνει αντικείμενο μελέτης πολλών επιστημών. Στην παρούσα εργασία επιχειρείται η προσέγγιση του θέματος με κύριο άξονα τους ίδιους τους οπαδούς, τους οποίους άλλωστε η κυρίαρχη αφήγηση θεωρεί υπεύθυνους για το φαινόμενο. Αντιμετωπίζοντας κριτικά τα στερεότυπα των μέσων μαζικής ενημέρωσης, αντιλαμβανόμαστε τον οπαδό ως κοινωνικό παράγοντα, ο οποίος επιλέγει ο ίδιος την προβολή του στα πλαίσια μίας αθλητικής εκδήλωσης. Διερευνάται κατ' αυτό τον τρόπο η σχέση του οπαδού με τον αθλητισμό, κυρίως η συμμετοχή του στο άθλημα του ποδοσφαίρου, σε συνάρτηση με τη βία και την πολιτική. Στη συνέχεια, γίνεται επισκόπηση της ελληνικής νομοθετικής πολιτικής, η οποία ακολουθώντας τα πρότυπα της ευρωπαϊκής, αντιμετωπίζει το φαινόμενο ως απειλή για τη δημόσια τάξη και την οικονομία και επιλέγει ως μέσο επίλυσης την αύξηση της καταστολής και την περιστολή βασικών δικαιωμάτων και ελευθεριών των οπαδών. Τέλος, εξετάζονται οι συνέπειες της εφαρμοζόμενης πολιτικής στο άθλημα, στους οπαδούς και στην κοινωνία, κρίνεται η αποτελεσματικότητα της ως προς τους στόχους της και προτείνεται μία εναλλακτική επίλυση του προβλήματος από τους ίδιους τους οπαδούς.

Λέξεις κλειδιά: Χουλιγκανισμός, *Ultras*, οπαδικά κινήματα, ποινικός νόμος, καταστολή

ABSTRACT

Eleni Fotakou: Violence in stadiums- Supporters toward the law

Criminological and legal approaches

(Under the supervision of Mr. Marios Papaloukas, Assistant Professor)

The Law 4049/2012 comes as the last to a series of laws whose purpose is to fight violence in stadiums, a phenomenon which has been extensively studied by many scientists. This paper attempts to approach the issue by focusing on the supporters, who are considered responsible for the phenomenon by the dominant narrative. Contrary to the stereotypes of the media, we perceive the supporter as a social agent, who chooses to become visible in the context of a sporting event. In this way, we investigate his relationship with sports, especially football, in relation with violence and politics. Then, we examine the Greek legislative policy and its similarities with the European policy that faces the phenomenon as a threat to public order and economy and chooses as a solution the repression and the curtailment of basic rights and freedoms of supporters. Finally, we examine the effects of the policy implementation in sports, the supporters and the community, the effectiveness in terms of its objectives and we propose an alternative solution that comes by the supporters themselves.

Keywords: *Hooliganism, Ultras, supporters, Criminal Law, repression*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	ii
ABSTRACT.....	iii
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	iv
Κεφάλαιο	
I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
II. ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ	
Βία στα γήπεδα και οπαδοί	7
Μ.Μ.Ε. -Κοινωνικές αναπαραστάσεις των οπαδών -Ηθικός πανικός	8
Σύγχρονες εξελίξεις στο χώρο του οπαδισμού	10
Βία στα γήπεδα και πολιτική - το πρόβλημα του ρατσισμού	12
III. ΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ	
Προϊσχύον δίκαιο	16
Μετά-ΧΕΥΖΕΛ εποχή	17
Ισχύον Δίκαιο : Νόμος 4049/2012	18
IV .ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ	
Ιστορικό διάγραμμα της νομοθετικής παραγωγής	22
Ελλείψεις και ασάφειες στη νομοτεχνική διατύπωση του εγκλήματος	23
Επιτήρηση και καταστολή- Ανθρώπινα δικαιώματα	25
V. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	29
VI. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	32
VII. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	35

**ΒΙΑ ΣΤΑ ΓΗΠΕΔΑ – ΟΠΑΔΟΙ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ
ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΝΟΜΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ**

"...The disaster at the Hillsborough football stadium on 15th April 1989 was one of the greatest peacetime tragedies of the last century. 96 people died as a result of a crush in the Leppings Lane Terrace at the FA Cup Semi-Final between Liverpool and Nottingham Forest. There was a public Inquiry at the time by Lord Justice Taylor which found - and I quote - that the main cause of the disaster was "a failure of police control"...A narrative about hooliganism on that day was created which led many in the country to accept that it was somehow a grey area. Today's report is black and white. The Liverpool fans "were not the cause of the disaster"."

David Cameron, 12 Σεπτεμβρίου 2012. Απόσπασμα από τη δήλωση – απολογία του Βρετανού Πρωθυπουργού στη Βουλή για τα γεγονότα του Χίλσμπορο.

Ο αθλητισμός αποτελεί συλλογικό κοινωνικό αγαθό και στη χώρα μας τελεί υπό την προστασία και την ανώτατη εποπτεία του κράτους βάσει του άρθρου 16 παρ. 9 του Συντάγματος. Στη σύγχρονη όμως εποχή ο αθλητισμός έχει αποκτήσει και μία άλλη διάσταση ως εμπορευματοποιημένο προϊόν με έντονες οικονομικές προεκτάσεις και τις αναμενόμενες παρενέργειες.

Το Φεβρουάριο του 2012 ψηφίστηκε ο νόμος 4049/2012 με τίτλο «Αντιμετώπιση της βίας στα γήπεδα, του ντόπινγκ, των προσυνηνομημένων αγώνων και λοιπές διατάξεις», ο οποίος έρχεται να προστεθεί στις υπόλοιπες νομοθετικές παρεμβάσεις που έγιναν τα τελευταία χρόνια και κυρίως με το ν. 2725/1999, από διαφορετικές κυβερνήσεις για την αντιμετώπιση των παθογενειών του αθλητικού κινήματος, από τις σημαντικότερες των οποίων είναι η βία με αφορμή τις αθλητικές εκδηλώσεις.

Το φαινόμενο της βίας απασχολεί τις αθλητικές και πολιτικές αρχές σε όλο τον κόσμο και αποτελεί αντικείμενο μελέτης αρκετών επιστημών, όπως της κοινωνιολογίας, της ψυχολογίας, της εγκληματολογίας και της νομικής επιστήμης, με σκοπό κυρίως την κατανόηση των σχέσεων που αναπτύσσονται μεταξύ του αθλητισμού, της βίας και της κοινωνίας. Η βιβλιογραφική ανασκόπηση αποκαλύπτει πληθωρική παραγωγή γνώσεων επικεντρωμένων κυρίως στον τομέα του ποδοσφαίρου και στον χουλιγκανισμό ή κατά άλλους βίαιο οπαδισμό, συνδεδεμένο ιστορικά και πολιτισμικά με το ποδόσφαιρο και ιδίως στο υψηλό επίπεδο.

Ο όρος χουλιγκανισμός έχει επικρατήσει διεθνώς για να περιγράψει το φαινόμενο πράξεων βίας που εμπεριέχουν το στοιχείο της περιφρόνησης σε πρόσωπα και περιουσίες, ενώ οι θεατές των αθλητικών αγώνων ή οι οπαδοί αθλητικών ομάδων που επιδίδονται σ' αυτές τις πράξεις χαρακτηρίζονται ως «hooligans» (χούλιγκαν) (Χαϊνάς, 2007; Ελίας & Ντάνινγκ, 1998). Ο όρος είναι αβέβαιης προέλευσης που εμφανίζεται στις αρχές του 20^{ου} αιώνα στην Αγγλία για να χαρακτηρίσει τους κακοποιούς με αντικοινωνική συμπεριφορά (Hourcade, 2007). Η καθιέρωσή του χρονολογείται κατά τη δεκαετία του 1960 όταν η βία των θεατών μεταβάλλεται ποσοτικά και ποιοτικά καθώς γίνεται πιο μαζική και παύει να συνδέεται άμεσα με τα τεκταινόμενα εντός του αγωνιστικού χώρου και με τους παραδοσιακούς ανταγωνισμούς μεταξύ των οπαδών, παρουσιαζόμενη πλέον ως απρόκλητη ή χωρίς να διαθέτει «άμεση λογική εξήγηση», όπως αναφέρει ο Μαυρομάτης. Μετά τη δεκαετία του 1970 η λέξη χουλιγκανισμός χρησιμοποιείται επίσημα από τους κρατικούς φορείς, υιοθετείται από τις υπόλοιπες χώρες της Ευρώπης και ταυτίζεται γενικά με τους οπαδούς που επιδίδονται σε παραβατικές συμπεριφορές (Χαϊνάς, 2007; Ελίας & Ντάνινγκ, 1998). Κάποιες φορές, ο όρος χούλιγκαν χρησιμοποιείται για να ορίσει συγκεκριμένους μόνο από τους παραπάνω οπαδούς σε αντιδιαστολή με άλλους π.χ. τους «ούλτρας» (ultras) (Hourcade, 2007).

Η έννοια του χουλιγκανισμού, αν και η χρήση του όρου είναι ευρύτατα διαδεδομένη, παραμένει ασαφής. Υπό την παραπάνω έννοια χαρακτηρίζονται πράξεις πολύ διαφορετικής βαρύτητας μεταξύ τους, οι οποίες κυμαίνονται από προαποφασισμένες συμπλοκές οπαδών με αιματηρή κατάληξη μέχρι τη χρήση φωτοβολιδών στο γήπεδο ή την κατανάλωση αλκοόλ. Οπωσδήποτε όμως έχει προσλάβει μειωτικά χαρακτηριστικά. Οι αντιδράσεις της κοινής γνώμης διαμορφωμένης σε μεγάλο βαθμό από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έναντι των φανατικών οπαδών συνίστανται κυρίως στην καταγγελία της αγριότητας και της

ανοησίας και στην επιβεβαίωση της ανάγκης απομάκρυνσης των «αλητών» από τα γήπεδα (Hourcade, 2007). Το ζήτημα της χρήσης του όρου με αυτήν την υποτιμητική διάσταση, έχει προβληματίσει αρκετούς συγγραφείς οι οποίοι επιλέγουν λιγότερο φορτισμένες εκφράσεις όπως ακραίος οπαδισμός (Hourcade), στρατευμένος οπαδισμός (supporterisme militant) ή βίαιος οπαδισμός (Busset), προκειμένου να αναδείξουν την ιστορική, γεωγραφική, κοινωνική και πολιτισμική διαφορετικότητα του φαινομένου.

Τον Μάιο του 1985 η τραγωδία που συνέβη στο γήπεδο Χέυζελ των Βρυξελλών, η οποία μεταδόθηκε από τους τηλεοπτικούς δέκτες, προκάλεσε ιδιαίτερη αίσθηση στην κοινή γνώμη αποκαλύπτοντας τις δραματικές συνέπειες της βίας στον αθλητισμό και συντέλεσε σε μεγάλο βαθμό στη διαμόρφωση της αρνητικής εικόνας των φανατικών οπαδών. Η ευθύνη για τον θάνατο 39 ανθρώπων και τον τραυματισμό άλλων 425 επιρρίφθηκε στους οπαδούς της Λίβερπουλ, έστω και αν η καταστροφή προκλήθηκε από την κατάρρευση ενός προστατευτικού τοίχου και την ολιγωρία των αστυνομικών αρχών να ανοίξουν έγκαιρα τα διαχωριστικά κιγκλιδώματα του γηπέδου (Hourcade,2007). Παρά το γεγονός ότι οι αρχές γνώριζαν ότι υπήρχαν νεκροί, τελικά ο αγώνας διεξήχθη κανονικά.

Μετά τα γεγονότα του Χέυζελ το φαινόμενο της βίας στα γήπεδα έλκει την προσοχή των νομοθετών τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό –κοινοτικό επίπεδο. Η εμφάνιση μιας νέας γενιάς προβληματικών καταστάσεων και κυρίως η αναγνώριση δεσμών μεταξύ του οπαδισμού και του πολιτικού εξτρεμισμού οδήγησε τους αθλητικούς, οικονομικούς και πολιτικό-διοικητικούς φορείς στη συνεργασία προκειμένου να κατασταλεί η βία στις αθλητικές συναντήσεις. Η νομική αναθεώρηση του φαινομένου σε πολλά κράτη μέλη με την αύξηση της καταστολής, την ποινικοποίηση συμπεριφορών στις οποίες μέχρι τότε το ποινικό δίκαιο επιδείκνυε την ανοχή του και τη διεύρυνση των αστυνομικών εξουσιών, οφείλεται κυρίως στην αντιμετώπιση του φαινομένου ως μία ακόμη απειλή ενάντια στην εσωτερική ασφάλεια των κρατών, στη δημόσια τάξη και στην οικονομία. Αρκετοί ερευνητές έχουν ασχοληθεί με τη μελέτη των νόμων αυτών αμφισβητώντας την αποτελεσματικότητά τους ως προς την αντιμετώπιση του φαινομένου. Κυρίως όμως η κριτική εστιάζει στους κινδύνους που συνεπάγεται αυτό το νομοθετικό πλαίσιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ελευθερίες των φιλάθλων.

Η παρουσία των φιλάθλων στα αθλητικά γεγονότα είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένη με τη διεξαγωγή αγώνων από την αρχαιότητά ακόμη. Οι φίλαθλοι αντιμετώπιζονταν ως κοινωνικό σύνολο το οποίο βρισκόταν στον χώρο διεξαγωγής των

αγώνων όχι μόνο για να παρακολουθήσει την αθλητική προσπάθεια αλλά και για να ενθαρρύνει τους αθλητές και να τους επευφημήσει. Μελέτες καταδεικνύουν την θετική επίδραση των θεατών στην απόδοση των αθλητών (για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Τραυλός, 2000). Όσον αφορά το ποδόσφαιρο που επινοήθηκε τον 19^ο αιώνα ως αθλητική πρακτική σύντομα μετατράπηκε σε σπουδαίο λαϊκό θέατρο, στο οποίο το κοινό συμμετέχει πλήρως. «Το ποδόσφαιρο πρέπει να παίζεται μπροστά σε θεατές» είχε δηλώσει ο Πρόεδρος της FIFA Σεπ Μπλάτερ, μετά από έναν αγώνα κεκλεισμένων των θυρών (Ουρκαντ, 2010). Στη σύγχρονη εποχή οι οπαδοί μίας αθλητικής ομάδας αποτελούν συστατικό γνώρισμα της αλλά και έναν βασικό πόρο της. Άλλωστε, ένας ποδοσφαιρικός αγώνας σε ένα γεμάτο γήπεδο αυξάνει σημαντικά την τιμή πώλησης της μετάδοσής του από τα τηλεοπτικά μέσα. Επιπλέον, σύμφωνα με το δημοσιογραφικό στερεότυπο οι οπαδοί αποτελούν το «δωδέκατο παίκτη» της ομάδας, ο οποίος μπορεί να δημιουργήσει μια ατμόσφαιρα ευνοϊκή για τη νίκη.

Οι πρώτοι σύνδεσμοι οπαδών ποδοσφαίρου κάνουν την εμφάνισή τους στην Ευρώπη γύρω στα 1900. Για πρώτη φορά εμφανίζονται στο προσκήνιο στη γενέτειρα του ποδόσφαιρου τη Μεγάλη Βρετανία. Από τις αρχές κιόλας του αιώνα τα βρετανικά γήπεδα γεμίζουν με χιλιάδες θεατές. Οι πρώτες μετακινήσεις για να στηρίξουν την ομάδα τους σε αντίπαλο έδαφος οργανώνονται με τη βοήθεια αμαξών κι έπειτα με την ενοικίαση λεωφορείων. Είναι οι πρόγονοι των σημερινών οπαδών. Η αφοσίωση σε μία συγκεκριμένη ομάδα σηματοδοτεί την ταύτιση με μία συγκεκριμένη κοινότητα και περιοχή. Σ' αυτούς τους συνδέσμους σύμφωνα με την Avital Margalit, μπορεί κανείς να διακρίνει στοιχεία που προσιδιάζουν στην έννοια της κοινότητας, όπως κοινές αξίες, τη συμμετοχή σε ένα κοινό τρόπο ζωής, την ταύτιση με την ομάδα και την αμοιβαία αναγνώριση. Συμβάλλουν στην αίσθηση του «ανήκειν» και στην κοινωνική αλληλεπίδραση μεταξύ διαφορετικών ανθρώπων που μοιράζονται το ίδιο πάθος. Έτσι, η κοινότητα των οπαδών είναι, ή τουλάχιστον έχει τη δυνατότητα να είναι, ένα πεδίο κοινωνικής αλληλεγγύης (Margalit, 2008).

Σήμερα, αρκετοί οπαδοί αντιλαμβάνονται τα νομοθετικά μέτρα που λαμβάνονται από την πολιτεία ως ανοιχτή επίθεση εναντίον τους με στόχο την εκδίωξή τους από τα γήπεδα. Η ποινικοποίηση όχι μόνο των πραγματικών βίαιων συμπεριφορών αλλά και άλλων των οποίων η επικινδυνότητα αμφισβητείται, στοχεύει στο να απαξιώσει και να θέσει στο περιθώριο τους οπαδούς. Κατά την άποψή τους αυτό που συμβαίνει στην πραγματικότητα είναι ότι με πρόσχημα τον ομόφωνο αγώνα κατά της βίας, διαμορφώνεται μία «υπερφιλελεύθερη» αντίληψη του ποδοσφαίρου, η οποία

καταστρέφει τη λαϊκή, παραδοσιακή κουλτούρα του αθλήματος. Το σημερινό διακύβευμα δεν είναι τόσο η ασφάλεια στα γήπεδα, όσο η ίδια η φύση του ποδοσφαίρου και ο ρόλος που παίζει όσο αφορά το άθλημα το κοινό. Συνειδητοποιώντας το κοινό πάθος τους για τον αθλητισμό, οπαδοί αντίθετων ομάδων δημιουργούν ενώσεις για την υπεράσπιση των κοινών, όπως αντιλαμβάνονται, συμφερόντων τους. Διεκδικούν την αναγνώρισή τους ως το σημαντικότερο μέλος ενός συλλόγου και ενεργό ρόλο στη λήψη αποφάσεων όσον αφορά την ομάδα. Οι ενώσεις αυτές των οπαδών έχουν κάνει την εμφάνισή τους και στην Ελλάδα δημιουργώντας ιστοσελίδες στο διαδίκτυο (π.χ. Radical Fans United -<http://rfu.blogspot.gr/>), εκδίδοντας περιοδικά (βλ. Humba!) κάνοντας συστηματικά αισθητή την παρουσία τους τόσο μέσα στα γήπεδα παίρνοντας μέρος με μη συμβατικό συνήθως τρόπο, όσο και έξω από αυτά, διοργανώνοντας φεστιβάλ και άλλες εκδηλώσεις με παρουσία πολλών οπαδών από διαφορετικές ομάδες. Με αυτόν τον τρόπο διεκδικούν το δικαίωμα στην ελευθερία έκφρασης καταγγέλλοντας την «ντισειλιαντοποίηση» του ποδοσφαίρου (όρος του εθνολόγου Κριστιάν Μπρομερζέ) και υπερασπιζόμενοι το «λαϊκό ποδόσφαιρο» ενάντια στην εξουσία της αγοράς (Ουρκάντ, 2010). Φαίνεται δε να έχουν επίγνωση των φαινομένων που αμαυρώνουν τον αθλητισμό και τη δημοκρατία και θέτουν στόχους καταπολέμησής τους, κάνοντας μέτωπο ενάντια στο ρατσισμό και την τυφλή βία.

Η βία σύμφωνα με το Λεξικό Τριανταφυλλίδη ορίζεται ως η (υλική ή ψυχική) πίεση που ασκεί κάποιος επάνω σε κάποιον άλλο για να του επιβάλει τη δική του θέληση. Έγκλημα είναι πράξη άδικη και καταλογιστή στο δράστη της που προβλέπεται και τιμωρείται από το νόμο (Μαργαρίτης, 2009). Η βία και η εγκληματικότητα αποτελούν κοινωνικά φαινόμενα με συγκεκριμένες κοινωνικές αιτίες. Η ασφαλέστερη οδός δραστικού περιορισμού του εγκλήματος είναι η καταπολέμηση των κοινωνικών αιτιών που το προκαλούν, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν απαιτούνται νομικά μέσα για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών (Καλτσώνης, 2008).

Στην επιστημονική βιβλιογραφία οι όροι φίλαθλος και οπαδός αποτελούν διακριτές έννοιες (για αναλυτική παρουσίαση, βλ. Τραυλός, 2000). Ωστόσο, για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης, οι έννοιες φίλαθλος –οπαδός χρησιμοποιούνται ως συνώνυμες και ακολουθώντας τη διάκριση του Τραυλού, στις περιπτώσεις που οι αντιδράσεις των φιλάθλων –οπαδών συνοδεύονται από βίαιες εξάρσεις τότε χρησιμοποιούνται οι λέξεις φανατικός ή ακραίος οπαδός. Ο βίαιος οπαδός δεν αντιμετωπίζεται στην παρούσα ως παραβάτης του νόμου ούτε ως το ανώριμο άτομο

που αδυνατεί να προσαρμοστεί στις κοινωνικές νόρμες. Γίνεται κατανοητός ως κοινωνικός παράγοντας ο οποίος διαχειρίζεται τη βία σε επιλεγμένο χώρο και χρόνο, στα πλαίσια δηλαδή μίας αθλητικής εκδήλωσης, που αποτελεί γι' αυτόν ένα προνομιακό τόπο για την πραγματοποίηση των προθέσεών του για προβολή (Busset & Jaccoud, 2008).

Στα παραπάνω πλαίσια, το αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι με βάση την ελληνική και ξένη βιβλιογραφία να φωτιστούν πτυχές των σχέσεων ανάμεσα στον οπαδό, τη βία και το νόμο. Εξετάζεται η εξέλιξη του φαινομένου της βίας στα γήπεδα σε συνάρτηση με τα οπαδικά κινήματα και ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης ως προς τη διαμόρφωση της εικόνας των οπαδών στην κοινή γνώμη. Αναφερόμαστε στη σχέση πολιτικής με το φαινόμενο της βίας στον αθλητισμό εστιάζοντας στο πρόβλημα του ρατσισμού. Στη συνέχεια γίνεται επισκόπηση της νομοθετικής αντιμετώπισης του φαινομένου στην Ελλάδα από τη δεκαετία του 1960 με σκοπό να καταδειχτούν οι αλλαγές στον τρόπο που ο Έλληνας νομοθέτης αντιλαμβάνεται το φαινόμενο και τις άμεσες συναρτήσεις του με τις νομοθετικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τέλος διερευνάται η επίδραση του νόμου στους οπαδούς, στον αθλητισμό και στην κοινωνία γενικότερα και τα αποτελέσματά του ως προς την αντιμετώπιση του φαινομένου.

II. ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ

Βία στα γήπεδα και οπαδοί:

Το φαινόμενο της βίας στα γήπεδα δεν είναι σύγχρονο. Ο Μαυρομάτης στο βιβλίο «Αθλητικά Εγκλήματα» κάνει λόγο για περιστατικά βίας από την αρχαιότητα ακόμη. Στην αρχαία Ελλάδα η βία στους αθλητικούς χώρους ήταν θεμιτή και αγωνίσματα που περιείχαν άσκηση βίας είχαν υψηλή κοινωνική αξία. Αναφέρεται μάλιστα σε συμπλοκές μεταξύ των θεατών κατά τη διάρκεια των αγώνων μετά από χρήση αλκοόλ. Συμπεριφορές που προσιδιάζουν στον χουλιγκανισμό συναντάμε ιστορικά πρώτη φορά στην Κωνσταντινούπολη το 532 μ.Χ. που έμειναν γνωστές ως «Στάση του Νίκα» (Παπαλουκάς, 2010). Ορισμένοι ερευνητές φθάνουν στο σημείο να θέσουν το ερώτημα αν υπάρχουν πραγματικές διαφορές όσον αφορά τη βία ανάμεσα στους αρχαίους αγώνες και τον σύγχρονο αθλητισμό (Bodin, Robène, & Héas, 2005). Στη σύγχρονη ιστορία όσον αφορά το ποδόσφαιρο, το οποίο αποτελούσε τουλάχιστον μέχρι το Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο έμβλημα και κατάκτηση της εργατικής τάξης, δεν υπήρξε ποτέ στα χρονικά περίοδοι χωρίς επεισόδια, κάποιες φορές πολύ σοβαρά, που προκλήθηκαν από τους θεατές (Busset & Jaccoud, 2008).

Κατά τη δεκαετία του 1960 παρατηρείται μία αλλαγή που σηματοδοτείται με την εμφάνιση του χουλιγκανισμού, η οποία γίνεται αντιληπτή ως πέρασμα από μία βία τελετουργική και διονυσιακή, έμφυτη στον αθλητισμό, σε βία οργανωμένη και προσχεδιασμένη που συνδέεται με τη λαϊκή αντίδραση κατά της αστικοποίησης του ποδοσφαίρου και της ανάδυσης ανταγωνιστικών νεανικών υποκουλτούρων (Busset & Jaccoud, 2008). Οι άγγλοι οπαδοί τίθενται στο επίκεντρο της προσοχής και τα επεισόδια στα γήπεδα γίνονται πρώτο θέμα στα δελτία ειδήσεων. Οι οπαδοί της Λίβερπουλ συνενώνονται στο Kop, στην κερκίδα δηλαδή πίσω από το ένα τέρμα του γηπέδου, η οποία πήρε το όνομά της από τη μάχη του Spion Kop κατά τον πόλεμο των Μπόερς (Λουί, 2011) και αποτελούν πρότυπο μίμησης για τους υπόλοιπους. Ο Mignon υπογραμμίζει ότι «αν η βία των άγγλων οπαδών αποτελεί ένα πραγματικό πρόβλημα, τότε είναι επίσης ένα κλασικό φαινόμενο ηθικού πανικού» (Hourcade, 2007).

Στις αρχές της δεκαετίας του '90 διακρίνουμε πλέον δύο κυρίως τύπους στο χώρο του οπαδισμού. Ο πρώτος προέρχεται από τη Αγγλία, είναι παραδοσιακής

έμπνευσης και χαρακτηρίζεται από το αλκοόλ, τα τραγούδια και τη βία σε τακτική βάση. Ο δεύτερος τύπος, ιταλικής προέλευσης, είναι περισσότερο θεαματικός και θεατρικός, μερικές φορές βίαιος επίσης και συνενώνει τους οπαδούς σε μία ακραία οπαδική δέσμευση (Busset & Jaccoud, 2008).

Σύμφωνα με τον Hourcade (2007), οι δύο τύποι διαφέρουν κυρίως στον τρόπο οργάνωσης, στη συμμετοχή, στις εκδηλώσεις τους σε σχέση με το ποδόσφαιρο και στη σχέση τους με τη βία. Κατά το ιταλικό πρότυπο οι οπαδοί, οι οποίοι αρνούνται τον χαρακτηρισμό χούλιγκαν επιλέγοντας να αυτοχαρακτηριστούν ως ούλτρας, οργανώνονται σε ομάδες, οι οποίες είναι ιεραρχικά δομημένες, η εμφάνισή τους στο γήπεδο γίνεται με τρόπο σύνθετο και θεαματικό (γιγαντιαία πανό, χορογραφίες, καπνογόνα, χρωματιστά χαρτάκια κλπ.) και επιζητούν να παίξουν το ρόλο ισότιμου συνομιλητή με τους αθλητικούς και πολιτικο-διοικητικούς παράγοντες ως ηγέτες συλλόγων ή ομοσπονδιών. Οι ρίζες τους βρίσκονται στα πολιτικά και κοινωνικά κινήματα της δεκαετίας του 60 στην Ιταλία. Στη συνέχεια το μοντέλο των ούλτρας εξαπλώθηκε ευρέως στην Ευρώπη, ιδιαίτερα στη Γαλλία από τα μέσα του 80 και μετά. Στην Ελλάδα η Original 21 της ΑΕΚ, η Θύρα 13 του Παναθηναϊκού και οι Misfits του Ολυμπιακού εφαρμόζουν στοιχεία των ούλτρας στην οργάνωσή τους από τη δεκαετία του 2000, ενώ κι άλλοι σύνδεσμοι μιμούνται το παράδειγμά τους (Λουί, 2011). Οι οπαδοί βιώνουν έντονα τη δέσμευσή τους με την ομάδα δαπανώντας τον καθημερινό τους χρόνο και την ενεργητικότητά τους σ' αυτήν. Ως προς τη χρήση βίας κρατούν μία στάση αμφίθυμη, αντιμετωπίζοντάς την ως ύστατο μέσο δράσης προκειμένου να τρομοκρατήσουν τους παίκτες και τις διοικήσεις ή για να επιβληθούν στους αντίπαλους οπαδούς σε αντίθεση με τους χούλιγκαν, οι οποίοι φαίνεται να αποζητούν κάθε φορά τη σύγκρουση με τους ακραίους οπαδούς της αντίθετης ομάδας και δρουν αυτόνομα και ανεξάρτητα. Ωστόσο ένα μέρος των ούλτρας εκτιμά ότι το κίνημά τους θα πρέπει να απορρίπτει εντελώς τη βία και δεν συμμαρξίζει τη θέση ότι η βία αποτελεί μέρος του παιχνιδιού και πρέπει απλώς να καθοριστούν τα όριά της (Ουρκάντ, 2010).

M.M.E. -Κοινωνικές αναπαραστάσεις των οπαδών -Ηθικός πανικός

Από τη δεκαετία του 1960 η βία στα γήπεδα είναι ένα πολύ προβεβλημένο φαινόμενο από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, καθώς οι δημοσιογράφοι και οι τηλεοπτικές κάμερες παρευρίσκονται στις αθλητικές εκδηλώσεις προκειμένου να καλύψουν τόσο τους αθλητές όσο και τη συμπεριφορά του πλήθους. Αποτελεί πλέον κοινή διαπίστωση ότι η προβολή από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης των βίαιων

επεισοδίων συνδέεται άμεσα με την αύξηση της βίας, ενώ οι δράστες μάλλον αποζητούν αυτή την προβολή και δημοσιότητα. Σύμφωνα με τη θεωρία του Stuart Hall “the amplification spiral”, η υπερβολική προβολή ενός προβλήματος μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα την επιδείνωσή του: «Εάν η κυρίαρχη ιδεολογία ή η κοινωνία στο σύνολό της καταλήξει να πιστέψει ότι ένα φαινόμενο είναι απειλητικό και ότι συνεχώς επιδεινώνεται, μπορεί να προκαλέσει πανικό σχετικά με αυτό. Ο πανικός επισπεύδει την έκκληση για λήψη σκληρών μέτρων ελέγχου. Η αύξηση του ελέγχου και της καταστολής με τη σειρά της δημιουργεί μια κατάσταση αντιπαράθεσης, με αποτέλεσμα τελικά να εμπλέκονται και να συμμετέχουν στην παραβατική συμπεριφορά περισσότεροι άνθρωποι απ’ ότι αρχικά υπολογιζόταν... Την επόμενη εβδομάδα η αντιπαράθεση θα είναι ακόμη μεγαλύτερη, πιο οργανωμένη, στον ίδιο βαθμό θα είναι η κάλυψη από τα μέσα, η δημόσια κατακραυγή, η πίεση για ακόμα περισσότερο έλεγχο ...» (Marsh, Fox, Carnibella, McCann, & Marsh, 1996).

Η άποψη της κοινής γνώμης, διαμορφωμένη σε μεγάλο βαθμό από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, είναι ιδιαίτερος υποτιμητική για τους δράστες των επεισοδίων. Ο Hourcade αναφέρεται στο διπλό σχήμα των κοινωνικών αναπαραστάσεων για τους ακραίους οπαδούς της Tsoukala. Από τη μία, ο βίαιος οπαδός δεν είναι παρά ένας βάρβαρος, ένα κτήνος, ένας αιμοδιψής και όχι πολιτισμένος άνθρωπος που δεν έχει εσωτερικεύσει τους κανόνες συμπεριφοράς της πολιτισμένης κοινωνίας. Προέρχεται από την τάξη των αποκλεισμένων, των κοινωνικά απόκληρων. Ωστόσο, η ιδέα ότι το κοινωνικό προφίλ του βίαιου οπαδού είναι συνηθισμένο και κοινότυπο τα τελευταία χρόνια κερδίζει έδαφος. Άλλωστε σύγχρονες έρευνες καταδεικνύουν ότι οι βίαιοι οπαδοί δεν προέρχονται από το κοινωνικό περιθώριο ή έστω από την εργατική τάξη, αντίθετα σε βίαιες και παραβατικές συμπεριφορές συμμετέχουν άτομα που εμφανίζουν σημάδια κανονικής κοινωνικής ένταξης (Busset & Jaccoud, 2008). Η εξήγηση που δίνεται είναι ότι το φαινόμενο αυτό αποτελεί ακόμη ένα σύμπτωμα της γενικευμένης κρίσης της σύγχρονης κοινωνίας. Σε κάθε περίπτωση ο βίαιος οπαδός είναι ένας τρελός, η βία του δεν υπακούει σε κανένα κώδικα ηθικής και είναι απρόβλεπτη (Hourcade, 2007).

Η άλλη όψη που έρχεται σε ευθεία αντίθεση με τα παραπάνω είναι η εξής: Η βία των οπαδών δεν είναι εντελώς παράλογη και απρόβλεπτη, καθώς είναι σε θέση να συγκροτήσουν εξαιρετικά οργανωμένες ομάδες, να σχεδιάσουν βίαιες ενέργειες και να κάνουν χρήση των τελευταίων τεχνολογιών (κινητά τηλέφωνα, διαδίκτυο) προκειμένου να διαφύγουν τον έλεγχο της αστυνομίας. Επομένως πρόκειται για «επαγγελματίες» της

βίας οι οποίοι συμμετέχουν σε επεισόδια για την αδρεναλίνη, για να σπάσουν τη μονοτονία της καθημερινότητάς τους ή να γίνουν διάσημοι με την αξιοποίηση της δημοσιότητας, ή ακόμα χειρότερα, για να σκορπίζουν τον τρόμο. Το κοινωνικό προφίλ τους, υποτίθεται κοινότυπο, μαρτυρά τις πνευματικές και διανοητικές τους ικανότητες (Hourcade, 2007).

Οι δυο αυτοί τύποι παρά τη μεταξύ τους αντίθεση θα καταφέρουν να συνδυαστούν αν επιστρατευτεί η γνωστή θεωρία συνομοσίας και της υποκίνησης από «κέντρα αλλότριων συμφερόντων» (βλ. Πανούσης, 2004), είτε πολιτικών (άκρα δεξιά) είτε οικονομικών. Τέτοιου τύπου ερμηνεία λειτουργεί κατά κάποιο τρόπο καθησυχαστικά καθώς προσφέρει μία ευλογοφανή εξήγηση σε κάτι που μας παρουσιάζεται ως ακατανόητο, παράλογο και απάνθρωπο. Η άποψη όμως ότι οι ακραίοι οπαδοί είναι απλώς είτε τρελοί είτε «χρήσιμοι ηλίθιοι» δεν επιτρέπει την κατανόηση του φαινομένου και των συμπεριφορών των φανατικών οπαδών ως μέρος του κοινωνικού συστήματος μέσα στο οποίο παράγεται.

Τέλος, η Τσουκαλά στο άρθρο της “Timing ‘dangerousness’: football crowd disorder in the Italian and Greek press” το 2011 επιχειρεί να δώσει μία διαφορετική διάσταση στη σχέση των μέσων μαζικής ενημέρωσης και του ακραίου οπαδισμού. Μελετώντας τον σοβαρό τύπο από το 1970 αποκαλύπτει ότι η μετατροπή του βίαιου οπαδισμού σε απειλή για την ασφάλεια δεν οφειλόταν ούτε στο μέγεθος ούτε στη σοβαρότητα του προβλήματος. Ο τρόπος με τον οποίο οι δημοσιογράφοι παρουσίαζαν τους φανατικούς οπαδούς συνδεόταν αντίθετα στενά με συγκεκριμένους κοινωνικούς και πολιτικούς παράγοντες, οι οποίοι ήταν άσχετοι με το πρόβλημα της βίας στα γήπεδα. Η σταδιακή αντικατάσταση των πολιτικών καταβολών της αντίληψης του φαινομένου ως απειλής από φαινομενικά απολίτικες εκτιμήσεις για την ασφάλεια συνέβαλε καθοριστικά στη νομιμοποίηση σήμερα πολιτικών και θεσμοθέτηση μέτρων κατά του οπαδισμού που περιορίζουν τις ελευθερίες.

Σύγχρονες εξελίξεις στο χώρο του οπαδισμού

Για σχεδόν μισό αιώνα, οι Άγγλοι χούλιγκαν ήταν στο επίκεντρο των ερευνών. Πλέον οι βίαιες οπαδικές συγκρούσεις φαίνεται να έχουν εξαλειφθεί στα γήπεδα της Μεγάλης Βρετανίας με αποτέλεσμα οι Βρετανοί ερευνητές να θεωρούν το ζήτημα παρωχημένο (Busset & Jaccoud, 2008). Στην ηπειρωτική Ευρώπη, το πρόβλημα παραμένει πάντοτε επίκαιρο. Τακτικά περιστατικά σε εθνικούς αγώνες, προκαλούν την αγανάκτηση των αρχών, των αθλητικών φορέων και του κοινού.

Παρατηρείται ότι η βίαιη δράση των οπαδών έχει μετατοπιστεί από μέσα από τα γήπεδα, έξω και πολλές φορές μακριά από αυτά και σε ορισμένες περιπτώσεις χωρίς καν την αφορμή ενός αγώνα. Αρκεί να συμφωνηθεί ο τόπος και ο αριθμός των συμμετεχόντων για μία συμπλοκή μεταξύ τους (Παπαλουκάς, 2010). Για τη δημόσια τάξη αυτό το είδος της αντιπαράθεσης αντιπροσωπεύει έναν μικρότερο κίνδυνο από τις συγκρούσεις που προκαλούνται υπό τις ειδικές περιστάσεις ενός ποδοσφαιρικού αγώνα (πιθανή συνάντηση των οπαδών αντιπάλων ομάδων, ανεπάρκεια δυνάμεων της αστυνομίας, εκτροχιασμός του αγώνα) (Busset & Jaccoud, 2008). Εάν και έχει γίνει κοινά παραδεκτή στην ηπειρωτική Ευρώπη η επιτυχία της βρετανικής διαχείρισης των οπαδών, φαίνεται να υποτιμάται το γεγονός ότι η χώρα σήμερα βιώνει με δραματικό τρόπο το πρόβλημα της νεανικής βίας, όπως αποδεικνύεται από τις σοβαρές ταραχές τον Αύγουστο του 2011. Επιπλέον, τα βίαια επεισόδια των οπαδών εξακολουθούν να προβληματίζουν τις αρχές σε περίπτωση αγώνα ενός συλλόγου ή της εθνικής ομάδας στο εξωτερικό, όπως κατά τη διάρκεια του Παγκοσμίου Κυπέλλου 2006 (Busset & Jaccoud, 2008).

Η υπερβολική εμπορευματοποίηση του ποδοσφαίρου είχε καταλυτική επίδραση στις εξελίξεις στο χώρο του οπαδισμού. Η κατασκευή ή η ανακαίνιση γηπέδων, εξοπλισμένων πλέον με προηγμένα συστήματα ασφαλείας και η αύξηση ως επακόλουθο στις τιμές των εισιτηρίων έχουν μεταβάλει τη σύνθεση του κοινού προς όφελος του θεατή -καταναλωτή. Με τη θέσπιση των αυστηρών νομοθετικών μέτρων η καταστολή έγινε ισχυρότερη (αύξηση των ελέγχων, απαγόρευση εισόδου, κλπ.). Η «αμερικανοποίηση» του ποδοσφαίρου εντείνεται και από το αυξανόμενο ενδιαφέρον παγκόσμιων επενδυτών για επενδύσεις αποδοτικές, πραγματικές ή και συμβολικές (Busset & Jaccoud, 2008). Η οικονομική αξία της ποδοσφαιρικής βιομηχανίας έχει πολλαπλασιαστεί από χορηγίες και την πώληση των τηλεοπτικών δικαιωμάτων και παράγωγων προϊόντων.

Όσον αφορά τους οπαδούς, οι σύγχρονες εξελίξεις καταδεικνύουν την επικράτηση αυτών με ultra νοοτροπία που τείνουν να αντικαταστήσουν τους χούλιγκαν της αγγλικής προέλευσης. Στα πλαίσια αυτά, η συμμετοχή στρατευμένων οπαδών σε μία ένωση φιλάθλων μπορεί να ερμηνευθεί ως προσπάθεια επανοικειοποίησης των γηπέδων από τους ίδιους. Οι οπαδοί αρνούνται να υποβαθμιστούν σε απλούς και παθητικούς καταναλωτές και αντιστέκονται ενεργά κατά της σύγχρονης μετάλλαξης του ποδοσφαίρου με το σύνθημα «against modern football». Οι υπέρογκες αμοιβές των παικτών και ο αυξανόμενος πλούτος τους, η απληστία των προέδρων των αθλητικών

ανώνυμων εταιρειών, η έλλειψη σεβασμού για την τοπική κοινότητα που στηρίζει μία ομάδα και τον κόσμο της και η κραυγαλέα εμπορευματοποίηση της βιομηχανίας που αναφέρθηκε παραπάνω διευρύνει το χάσμα ανάμεσα στην ομάδα (επιχειρηματίας και παίκτες) με τους φιλάθλους της προκαλώντας τη συστηματική και πολύχρωμη αντίδραση μερίδας οπαδών (Merkel, 2012).

Αυτή ακριβώς η διαφορετική στάση των φιλάθλων σε σχέση με τις προηγούμενες γενιές, από παθητική σε ενεργητική, δεν έχει περάσει απαρατήρητη. Αρκετοί είναι αυτοί που πιστεύουν ότι έφτασε η ώρα να επαναπροσδιοριστεί η σχέση μεταξύ των οπαδών και των ομάδων (Margalit, 2008). Οι μάλλον φιλικές προς τους φιλάθλους συμπεριφορές και δομές του γερμανικού πρωταθλήματος, οι οποίες παρέχουν περισσότερες ευκαιρίες για τη δημοκρατική συμμετοχή των οπαδών από οποιαδήποτε άλλο επαγγελματικό ποδοσφαιρικό πρωτάθλημα είναι το αποτέλεσμα του συνεχούς και δυναμικού αγώνα των οπαδών για αναγνώριση (Merkel, 2012). Η αλλαγή της σχέσης μεταξύ των ομάδων και των οπαδών ελκύει την προσοχή των ερευνητών. Ο Cleland το 2010 στη μελέτη του με τίτλο *From passive to active: the changing relationship between supporters and football clubs*, ερευνά την έκταση στην οποία έχουν αναπτυχθεί μηχανισμοί στις ομάδες, τις στρατηγικές και τα αποτελέσματα αυτών στην προσπάθεια τους να συμπεριλάβουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων που αφορούν την ομάδα τους «ενεργούς» οπαδούς. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι φίλαθλοι που ενθαρρύνθηκαν σε μία σχέση με την ομάδα χωρίς αποκλεισμούς μέσω ενός αμφίδρομου διαλόγου εξέφρασαν μεγαλύτερη ικανοποίηση. Ο συγγραφέας καταλήγει ότι οι ομάδες που αποκλείουν τους ενεργούς οπαδούς, ενδέχεται να αντιμετωπίσουν μακροπρόθεσμα δυσμενείς οικονομικές συνέπειες, αν συνεχίσουν να λειτουργούν αγηφώντας τους φιλάθλους (Cleland, 2010).

Βία στα γήπεδα και πολιτική - το πρόβλημα του ρατσισμού

Αρκετές έρευνες (βλ. ενδεικτικά : Fincoeur, Comeron, Lemaitre et Kellens “Étude du supportérisme et des manifestations de violence dans et autour des stades de football en Belgique”, 2006, Bodin et Heas “Introduction à la sociologie des sports, 2002, Mignon “Footballisation” de la politique ? Culture du consensus et football en Grande-Bretagne 2000) τις τελευταίες δεκαετίες έχουν θέμα τη σχέση της βίας στα γήπεδα και της πολιτικής, με ορισμένες να εστιάζουν στο κυρίαρχο πρόβλημα του ρατσισμού. Η έκταση του ρατσισμού στα γήπεδα και ο ρόλος των ακροδεξιών οργάνωσεων απασχολεί έντονα την ακαδημαϊκή κοινότητα, τις αρχές και τους επαγγελματίες του αθλητισμού

αλλά και τους ίδιους τους οπαδούς χωρίς ωστόσο να έχουν φτάσει σε κοινές παραδοχές στο θέμα μέχρι σήμερα (βλ. περισσότερα στο άρθρο του Ζαϊμάκη με τίτλο «Για τη διείσδυση της ακροδεξιάς στα γήπεδα», δημοσιευμένο στην εφημερίδα «Η Αυγή» στις 23/12/2012, στο άρθρο με τίτλο «Ο φασισμός και η ιδεολογική μάχη της εξέδρας» δημοσιευμένο στις 18/12/2012 στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://tvxs.gr/news/ellada/o-fasismos-kai-ideologiki-maxi-tis-eksedras>, στο άρθρο «Ο ρατσισμός δεν έχει θέση σε κανένα γήπεδο» δημοσιευμένο στην εφημερίδα «Η Καθημερινή» στις 27/10/2012). Για την κοινή γνώμη εντούτοις αποτελεί σοβαρό πρόβλημα και συχνά θεωρείται η αιτία για το ξέσπασμα της βίας κυρίως σε διεθνείς οργανώσεις.

Όπως αναφέρεται στους Busset & Jaccoud (2008) στη Μεγάλη Βρετανία ο ρατσισμός, από τις χαρακτηριστικές εκφράσεις της άκρας δεξιάς, πήρε μεγάλη έκταση στα γήπεδα κατά τις δεκαετίες 1970-1980. Το φαινόμενο εκδηλωνόταν με τη μορφή τραγουδιών με περιεχόμενο ρατσιστικό, ήχους ζώων ή ακόμη και με τη ρίψη μπανανών εναντίον έγχρωμων παικτών. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 το φαινόμενο εξασθενίζει χωρίς να εξαφανιστεί τελείως. Στη Γερμανία επίσης κατά τη δεκαετία του 1980 εκφράστηκαν φόβοι εξαιτίας της τάσης της άκρας δεξιάς να στρατολογεί οπαδούς από τους συνδέσμους των φιλάθλων. Τελικά, η άκαμπτη δομή των ακροδεξιών οργανώσεων δεν φάνηκε να βρήκε αποδοχή στους οπαδούς που προτιμούσαν πιο ανοιχτές και ευέλικτες δομές οργάνωσης.

Αν και τα φαινόμενα του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, αλλά και του σεξισμού (βλ. Héas, Ferez, Kergoat, Bodin et Robène “Violences sexistes et sexuelles dans les sports: exemples de l’humour et de l’insulte”, Genre, sexualité & société [En ligne], n°1|Printemps 2009, mis en ligne le 09 juillet 2009, Consulté le 16 mars 2012. URL: <http://gss.revues.org/index287.html>; DOI: 10.4000/gss.287), γνωρίζουν μία νέα έξαρση την τελευταία δεκαετία στα γήπεδα, ο Ζαϊμάκης (2012) υποστηρίζει ότι η παρουσία αυτή δεν είναι παρά μία αντανάκλαση των τάσεων που παρατηρούνται σε γενικότερο επίπεδο στην κοινωνία και δεν αποτελεί εγγενές πρόβλημα του οπαδισμού : «Τα γήπεδα δεν είναι γενεσιουργοί παράγοντες του φασισμού, του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Αυτές οι στάσεις φωλιάζουν και επωάζονται στο κοινωνικό σώμα, βρίσκουν ωστόσο την ευκαιρία να εκδηλωθούν με ένταση σε χώρους ευάλωτους στην εθνικιστική ρητορεία και την πατριδοκαπηλία» .

Ορισμένοι ερευνητές (Merkel, Sombert and Tokarski “ Football , Racism and Xenophobia in Germany: 50 years later –here we go again?”, 1996) σύμφωνα με τους

Busset & Jaccoud (2008) προσπαθούν να διακρίνουν ανάμεσα σ' ένα είδος ρατσισμού και ξενοφοβίας που χρησιμοποιείται ως μέσο πρόκλησης («εξτρεμισμός λειτουργικός») και σ' ένα άλλο που αποτελεί έκφραση της ιδεολογίας της άκρας δεξιάς («εξτρεμισμός ιδεολογικός»). Επομένως, σύμφωνα με τον πρώτο τύπο, η χρήση φασιστικών εμβλημάτων και συνθημάτων από οπαδούς δεν πρέπει να ερμηνεύεται στενά ως ένδειξη πολιτικής πεποίθησης ή αληθινής διακήρυξης ταυτότητας, αλλά απλώς ως μέσο πρόκλησης (Λουί, 2011). Άλλωστε, υποστηρίζει ο Bromberger οι οπαδοί στη μεγάλη τους πλειοψηφία δεν έχουν διαμορφωμένη πολιτική συνείδηση και αν ορισμένες φορές φαίνεται να επιδιώκουν πολιτικές εντάσεις, αυτό γίνεται περισσότερο για την εξυπηρέτηση των δικών τους σκοπών και όχι κάποιας ιδεολογίας (Busset & Jaccoud, 2008).

Ωστόσο οι Busset & Jaccoud (2008) επιμένουν πως το πρόβλημα του ρατσισμού στα γήπεδα δεν πρέπει να υποτιμάται. Μία έρευνα των Balestri, Grasselli, Dembowski and Diener (2002) που διενεργήθηκε για λογαριασμό του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου των Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας με αντικείμενο τη συγκριτική ανάλυση των ιστοσελίδων του διαδικτύου των συνδέσμων των φιλάθλων συμπέρανε ότι η άκρα δεξιά και ο ρατσισμός εμφανίζουν μεγάλη έξαρση στο νότο της Ευρώπης, κυρίως στην Ιταλία και στην Ισπανία.

Στην Ελλάδα διαπιστώνεται ότι οι ακροδεξιοί έχουν καταφέρει να δημιουργήσουν συνδέσμους ακραίων οπαδών με πιο γνωστό παράδειγμα τον σύνδεσμο «Γαλάζια Στρατιά, Φίλοι Εθνικών Ομάδων» το 2001, οι οπαδοί του οποίου εκδηλώνονται με ναζιστικούς χαιρετισμούς, ρατσιστικές συμπεριφορές σε βάρος μεταναστών, συγκρούσεις με οπαδούς άλλων εθνικών ομάδων στο εξωτερικό και εκφράσεις φυλετικού μίσους ενάντια στους «προαιώνιους εχθρούς», τους Τούρκους, όπως στον αγώνα της Εθνικής μας με την Τουρκία τον Μάρτιο του 2007 στο Καραϊσκάκη. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι αποτελούν και την πλειονότητα ανάμεσα στους οπαδούς καθώς ταυτόχρονα παρατηρούνται παρεμβατικές δράσεις από συνδέσμους όπως οι Original της ΑΕΚ, οι Ultras Athens του Παναθηναϊκού, οι Fentagin του Ατρόμητου, η Αυτόνομη Θύρα 10 του Ηρακλή, οι Navajo της Παναχαϊκής κ.α., που εμπλέκονται σε δίκτυα κοινωνικής αλληλεγγύης, αντιφασιστικά και αντιρατσιστικά συλλαλητήρια, διαμαρτυρίες για τις πολιτικές λιτότητας και ριζοσπαστικές συλλογικότητες.

Αντιρατσιστικές οργανώσεις αλλά και πρωτοβουλίες των επίσημων αρχών της Ευρώπης και κυρίως του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου τίθενται ανοικτά κατά του ρατσισμού στα γήπεδα και υπέρ των δημοκρατικών αρχών (Tsoukala, 2009). Μετά την

Ευρωπαϊκή Συνδιάσκεψη κατά του ρατσισμού και της μισαλλοδοξίας το 2000 στη Μπρατισλάβα, η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης εγκρίνει τον Ιούλιο του 2001 τη Σύσταση Rec(2001)6 για την πρόληψη του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και της φυλετικής μισαλλοδοξίας στον αθλητισμό. Στην Ελλάδα με το άρθρ. 8 Ν. 3207/2003, (ΦΕΚ Α 302/24.12.2003) προστίθεται στο άρθρο 41Στ με τίτλο «Αδικήματα Βίας με αφορμή αθλητικές εκδηλώσεις» του Ν. 2725/1999 το αδίκημα της χρήσης εκφράσεων εναντίον τρίτου ρατσιστικού περιεχομένου ή προσβλητικών της εθνικής του ταυτότητας.

Μεγάλη μερίδα των οπαδών αντιλαμβανόμενοι την κρισιμότητα του προβλήματος έχουν αναλάβει μία σειρά πρωτοβουλιών για την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και την εξάλειψη του φαινομένου. Τον Φεβρουάριο του 1999, με πρωτοβουλία οπαδών από διάφορες περιοχές της Ευρώπης, πραγματοποιήθηκε συνάντηση στην οποία συμμετείχαν και εκπρόσωποι ποδοσφαιρικών ομάδων και παικτών στη Βιέννη προκειμένου να αναπτύξουν μια κοινή στρατηγική για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας. Από αυτή τη συνάντηση προέκυψε ένα δίκτυο οργανώσεων με την ονομασία FARE (Football Against Racism in Europe) το οποίο επιδιώκει μέσω της συντονισμένης δράσης, σε τοπικό και εθνικό επίπεδο, να φέρει σε επαφή όλους όσους ενδιαφέρονται για την καταπολέμηση των διακρίσεων στο ποδόσφαιρο, την ενδυνάμωση των περιθωριοποιημένων και ομάδων που υφίστανται διακρίσεις, όπως οι μετανάστες, οι εθνοτικές μειονότητες, τα μέλη της κοινότητας των ΛΟΑΤ και γυναίκες. Ακόμη αντιρατσιστικά φεστιβάλ διοργανώνονται σε πολλές χώρες με πρωτοβουλία των ίδιων των οπαδών με πιο γνωστά το Mondial Antirazzisti στην Ιταλία και το Antira Tournament στο Αμβούργο. Αντίστοιχα, στην Αθήνα πραγματοποιείται ετήσιο φεστιβάλ από τους Radical Fans United με παρουσία πολλών οπαδών από διαφορετικές ομάδες με διακηρυγμένο στόχο την ανάδειξη της αλληλεγγύης και του αλληλοσεβασμού μεταξύ διαφορετικών ανθρώπων με διαφορετικές κουλτούρες.

III. ΝΟΜΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

Προϊσχύον δίκαιο

Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1980 δεν υπήρχε στην Ελλάδα αλλά και γενικότερα στην Ευρώπη οργανωμένο νομοθετικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση του φαινομένου της βίας στα γήπεδα (Tsoukala, 2009). Ο Έλληνας νομοθέτης έκρινε αρχικά ότι οι ισχύουσες διατάξεις του Ποινικού Κώδικα για την προστασία της δημόσιας τάξης αρκούσαν για την αντιμετώπιση του προβλήματος (Μαυρομάτης, 2006).

Το ν.δ. 4000/1959 που έμεινε γνωστό ως «περί τεντιμποϊσμού», εφαρμόζεται διστακτικά από τα δικαστήρια, όπως παρατηρεί ο Μαυρομάτης, στην τιμωρία περιστατικών εξύβρισης, σωματικής βλάβης ή φθορά ξένης ιδιοκτησίας στα γήπεδα. Ο περιβόητος αυτός ποινικός νόμος που περιείχε την έννοια της «ιδιάζουσας θρασύτητας του υπαιτίου και της προκλητικότητας έναντι της κοινωνίας» τιμωρούσε κάποιον όχι για το τι είχε πράξει αλλά κυρίως για το τι αντιπροσώπευε: «ορισμένου τύπου ανθρώπους, νεαρούς κατά το πλείστον την ηλικία, και ιδιόρρυθμους τον χαρακτήρα, τους κοινώς χαρακτηριζόμενους ως τέντυ-μπύς». Είχε κατακριθεί μεταξύ άλλων για παραβίαση της θεμελιώδους αρχής του ποινικού μας δικαίου «Nulla poena sine lege certa -Καμία ποινή χωρίς συγκεκριμένο νόμο» (Καρτσακλής, 2008).

Μετά τη μεταπολίτευση προκειμένου να διασφαλισθεί «η τάξη και η ευπρέπεια κατά τη διάρκεια των διαφόρων αγώνων» τίθεται σε εφαρμογή ο ν. 75/1975. Με το άρθρο 12 του ν. 1366/1983 καταργείται το ν.δ. 4000/1959. Τον επόμενο ακριβώς χρόνο προκειμένου να καλυφθεί το κενό δικαίου της συγκεκριμένης ποινικής ύλης ψηφίζεται ο ν. 1419/1984 με τίτλο «Τροποποιήσεις Διατάξεων του Ποινικού Κώδικα, της Κώδικα Ποινικής Δικονομίας και άλλες διατάξεις». Έχει τελείως διαφορετική δομή και ηπιότερες συνέπειες από τον προηγούμενο και έχει σκοπό την αντιμετώπιση θρασείας και αντικοινωνικής συμπεριφοράς νεαρών ιδίως απόμων, κατά κύριο λόγο σε γήπεδα ή με τη διείσδυσή τους σε νόμιμες πολιτικές εκδηλώσεις άλλων («χούλιγκανς, «αυτόνομοι» κλπ) (Μαργαρίτης, 2009). Οι ποινικά ενδιαφέρουσες διατάξεις εν προκειμένω είναι το άρθρο 18 με το οποίο προστέθηκε στο Κεφάλαιο των Σωματικών

Βλαβών το άρθρο 308^A «απρόκλητη σωματική βλάβη» , το άρθρο 19 με το οποίο προστέθηκε στο Κεφάλαιο των εγκλημάτων κατά της τιμής το άρθρο 361^A «απρόκλητη έργω εξύβριση» και το άρθρο 21 με το οποίο τροποποιήθηκε το άρθρο 382 του Κεφαλαίου εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας «διακεκριμένη περίπτωση φθοράς».

Όπως στην εισαγωγή αναφέρθηκε, η τραγωδία στο γήπεδο Χέυζελ των Βρυξελλών, τον Μάιο του 1985, στον τελικό αγώνα του Κυπέλλου Πρωταθλητριών Ευρώπης μεταξύ Γιουβέντους και Λίβερπουλ, αποτέλεσε κομβικό σημείο για την απάντηση της έννομης τάξης στο φαινόμενο της βίας των γηπέδων στην Ευρώπη γενικότερα. Σε λιγότερο από τρεις μήνες μετά την ποδοσφαιρική τραγωδία το Συμβούλιο της Ευρώπης υιοθετεί την «Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τη βία των θεατών και την ανάρμοστη συμπεριφορά στις αθλητικές συναντήσεις και ιδιαίτερα στους ποδοσφαιρικούς αγώνες». Το κείμενο της Σύμβασης, δεσμευτικό για τα κράτη-μέλη, όριζε μεταξύ άλλων περιορισμούς στα ταξίδια προκειμένου να εμποδιστεί η μεταφορά των ταραχοποιών για την παρακολούθηση των αγώνων, σωματικό έλεγχο στους προσερχόμενους θεατές και αποκλεισμό πιθανών ή γνωστών ταραξιών ή ανθρώπων που βρίσκονται υπό την επήρεια οινοπνεύματος ή ναρκωτικών. Με τη σύμβαση αυτή δημιουργήθηκε ένας μηχανισμός συνεργασίας (Standing Committee) μεταξύ των κρατών μελών για την παρακολούθηση της εφαρμογής της, την ανταλλαγή πληροφοριών που αφορούν τη νομοθεσία και της έκδοσης συστάσεων σχετικά με τα μέτρα που θα έπρεπε να ληφθούν.

Μετά-ΧΕΥΖΕΛ εποχή

Με αφορμή την τραγωδία του Χέυζελ ο έλληνας νομοθέτης θέτει σε εφαρμογή το ν. 1646/1986 «Μέτρα πρόληψης και καταστολής της βίας στους αθλητικούς χώρους και άλλες διατάξεις». Ο νόμος αυτός τροποποίησε τις αντίστοιχες διατάξεις του ν. 75/1975 και τυποποίησε εκ νέου τα εγκλήματα σε αθλητικούς χώρους. Αποτέλεσε μέχρι το 2002 το βασικό νομοθέτημα κατασταλτικού χαρακτήρα και μάλιστα αρκετά αυστηρού για την αντιμετώπιση του προβλήματος, προβαίνοντας στην ποινικοποίηση ορισμένων πράξεων που προσιδιάζουν στο χουλιγκανισμό (π.χ. ρίψη αντικειμένων, όπως οι πράξεις αυτές αναφέρονται αναλυτικά στο άρθρο 1 του νόμου).

Τον επόμενο χρόνο η Ελλάδα κύρωσε με το ν. 1787/1987 την «Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τη βία των θεατών και την ανάρμοστη συμπεριφορά στις αθλητικές συναντήσεις και ιδιαίτερα στους ποδοσφαιρικούς αγώνες».

Με το ν. 2725/1999 με τίτλο «Ερασιτεχνικός και επαγγελματικός αθλητισμός και άλλες διατάξεις», ή ο «αθλητικός νόμος» όπως επικράτησε να καλείται στο χώρο του αθλητισμού, επιχειρείται η επαναδιαμόρφωση της προληπτικής πολιτικής χωρίς όμως αλλαγή της κατασταλτικής πολιτικής.

Ο ν. 3057/2002 με τίτλο «Τροποποίηση και συμπλήρωση του ν. 2725/1999, ρύθμιση θεμάτων Υπουργείου Πολιτισμού και άλλες διατάξεις» ορίζει την απαρχή μίας νέας περιόδου, αρκετά συχνής νομοθετικής παραγωγής με τη θέσπιση αυστηρότερων μέτρων καταστολής της βίας. Επιλέγοντας νομοτεχνικά τη μέθοδο τροποποίησης και συμπλήρωσης του ν. 2725/1999 ο νομοθέτης αφιέρωσε σχεδόν ολόκληρο το πρώτο κεφάλαιο του ν. 3057/2002 (άρθρα 1-8 που αντιστοιχούν στα άρθρα 41-41Z ν. 2725/1999) στην αντιμετώπιση της βίας με αφορμή αθλητικές εκδηλώσεις. Με το άρθρο 7 προστέθηκε το άρθρο 41Στ με τίτλο «Αδικήματα βίας με αφορμή αθλητικές εκδηλώσεις». Προβλέφθηκαν δε αυστηρότατες ποινές με παράλληλη έμφαση στην παρεπόμενη ποινή της απαγόρευσης παρακολούθησης αγώνων των ομάδων τους σε αυτούς που τιμωρούνται για αδικήματα βίας στα γήπεδα, καθιερώθηκε για πρώτη φορά δε η δυνατότητα ηλεκτρονικής εποπτείας αθλητικών εγκαταστάσεων και ο θεσμός του Αθλητικού Εισαγγελέα.

Προτού συμπληρωθούν δύο χρόνια από τη δημοσίευση του ν. 3057/2002 ο νομοθέτης τροποποιεί και συμπληρώνει τις διατάξεις περί βίας στα γήπεδα με το ν. 3262/2004, ενώ νωρίτερα είχε προβεί στη συμπλήρωση της προνομοιούχου μορφής του εγκλήματος βίας στα γήπεδα του άρθρου 41Στ παρ. 2 με το νόμο 3207/2003. Μερικότερες τροποποιήσεις εισάγουν επίσης οι ν. 3372/2005 ν. 3472/2006, ο ν. 3708/2008 και ο ν. 3773/2009.

Ισχύον Δίκαιο : Νόμος 4049/2012

Ο Νόμος 4049/2012 (ΦΕΚ Α 35 23.2.2012) με τίτλο «Αντιμετώπιση της βίας στα γήπεδα, του Ντόπινγκ, των προσυνηνομένων αγώνων και λοιπές διατάξεις» ψηφίστηκε στις 23-2-2012. Το πρώτο κεφάλαιό του (άρθρα 1-10) έχει τίτλο «Ανασυγκρότηση του ΕΣΑΣ –Αντιμετώπιση της βίας στα γήπεδα» στο οποίο κατά την αιτιολογική έκθεση ενσωματώνονται οι κεντρικές επιλογές για την αντιμετώπιση των παθογενειών στον χώρο του αθλητισμού. Στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνεται η ανασυγκρότηση του Εθνικού Συμβουλίου Αθλητικού Σχεδιασμού καθώς και της Διαρκούς Επιτροπής Αντιμετώπισης της Βίας. Παράλληλα καθίστανται ακόμη πιο αυστηρές οι ισχύουσες διατάξεις και εισάγονται νέα ποινικά αδικήματα. Περαιτέρω

τροποποιούνται οι σχετικές διατάξεις για το ηλεκτρονικό εισιτήριο και τις οργανωμένες μετακινήσεις των φιλάθλων, ρυθμίζεται η δυνατότητα των ομάδων και των διοργανωτριών αρχών να απαγορεύουν την είσοδο προσώπων σε συγκεκριμένους αθλητικούς αγώνες και καθίστανται πιο αυστηροί οι κανόνες που διέπουν τη λειτουργία των λεσχών φιλάθλων.

Ειδικότερα, με το άρθρο 3 επιχειρείται από το νομοθέτη για μία ακόμη φορά η ρύθμιση της μετατροπής ή αναστολής των στερητικών της ελευθερίας ποινών σε εγκλήματα που τελούνται κατά τη διεξαγωγή ή με αφορμή αθλητικές συναντήσεις (βλ. Ν. 1646/1986, Ν 3262/2004, Ν. 3472/2006, Ν 3773/2009 για το ίδιο ακριβώς θέμα). Ακόμη διευρύνεται το πεδίο εφαρμογής της παρεπόμενης ποινής της απαγόρευσης παρακολούθησης αγώνων και καθίσταται αυτοτελές ποινικό αδίκημα η παραβίαση των υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτήν .

Με το άρθρο 4 με τίτλο «Ποινική αντιμετώπιση οργανωμένης βίας με αφορμή ή αιτία αθλητικές εκδηλώσεις» εντάσσονται τα αδικήματα του άρθρου 41 Στ στο σύστημα του Ποινικού Κώδικα για την εγκληματική οργάνωση (άρθρο 187ΠΚ). Για την τέλεση του κακούργηματος αυτού απαιτείται η συγκρότηση δομημένης και με διαρκή δράση ομάδας από τρία ή περισσότερα άτομα ή ένταξη κάποιου ως μέλος σε μία τέτοια ομάδα που έχει ως σκοπό τη διάπραξη περισσότερων από ένα από τα κακούργηματα που αναφέρονται στη διάταξη. Με την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου προβλέπεται η εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 253^A του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας περί ειδικών ανακριτικών πράξεων και οι διατάξεις για την προστασία των μαρτύρων του άρθρου 9 ν. 2928/2001. Οι ειδικές ανακριτικές μέθοδοι που προβλέπει το ως άνω άρθρο περιλαμβάνουν την ανακριτική διείσδυση, δηλαδή τη συγκεκριμενοποιημένη δράση ανακριτικών και αστυνομικών οργάνων που δρουν συνήθως ως agents provocateurs κατά τη διεθνώς επικρατήσασα ορολογία, τις ελεγχόμενες μεταφορές, την άρση του απορρήτου (απόρρητο επιστολών και ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιοδήποτε άλλο μέσο- α. 19 του Συντάγματος), την καταγραφή δραστηριότητας ή άλλων γεγονότων εκτός κατοικίας με συσκευές ήχου ή εικόνας ή με άλλα ειδικά τεχνικά μέσα και τη συσχέτιση ή συνδυασμό δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα (βλ. ν. 2472/1997 που προβλέπει την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα) (Μαργαρίτης, 2008).

Με το άρθρο 5 θεσπίζονται διοικητικά μέτρα για λόγους δημοσίας τάξης ή δημοσίου συμφέροντος, που λαμβάνονται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και Τουρισμού μετά από εισήγηση της Δ.Ε.Α.Β. και της Ελληνικής Αστυνομίας και

περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων την απαγόρευση διάθεσης εισιτηρίων για οποιαδήποτε αθλητική εκδήλωση και την απαγόρευση μετακίνησης οπαδών.

Το άρθρο 6 αντικαθιστά την παράγραφο 6 του άρθρου 41Γ του ν. 2725/1999 εισάγοντας στο νόμο μία ευρεία εξουσιοδοτική διάταξη προς έκδοση προεδρικού διατάγματος ώστε να ξεπεραστούν τα όποια κωλύματα υπάρχουν για την υλοποίηση και τελική εφαρμογή του συστήματος του ηλεκτρονικού εισιτηρίου. Στις ρυθμίσεις αυτές περιλαμβάνονται ιδίως η έκδοση κάρτας φιλάθλου, η δημιουργία κεντρικής βάσης δεδομένων φιλάθλων, καθώς και συστήματος κεντρικής διαχείρισης εισιτηρίων θεάματος, που να συνεργάζεται, μέσω της κάρτας φιλάθλου, με την κεντρική βάση δεδομένων, ο καθορισμός των υπευθύνων για τη χρήση και τη λειτουργία των ηλεκτρονικών συστημάτων, καθώς και για την επεξεργασία και φύλαξη των δεδομένων, που αυτά παράγουν, ο καθορισμός των φορέων και των προσώπων που έχουν πρόσβαση στα δεδομένα, ο χρόνος τήρησης των δεδομένων αυτών και ο τρόπος καταστροφής τους .

Το άρθρο 7 προσθέτει την παράγραφο 8 στο άρθρο 41Δ με την οποία καθορίζονται οι προϋποθέσεις για τη διενέργεια οργανωμένων μετακινήσεων και προσδιορίζονται οι ποινικές ευθύνες για την παραβίασή τους. Προβλέπεται επίσης, εάν συντρέχουν σοβαροί λόγοι διαφύλαξης της δημόσιας τάξης, η δυνατότητα της απαγόρευσης μετακίνησης φιλάθλων με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και Τουρισμού. Κατά τις οργανωμένες μετακινήσεις των φιλάθλων το οικείο αθλητικό σωματείο διαθέτει το αναγκαίο προσωπικό ασφαλείας το οποίο επιβαίνει στο ως άνω μέσο για τη συνοδεία των φιλάθλων. Η αναλογία του αριθμού του προσωπικού ασφαλείας με τους ανά μεταφορικό μέσο μετακινούμενους φιλάθλους δεν επιτρέπεται σε κάθε περίπτωση να είναι μικρότερη του 1/20.

Με τα άρθρα 8 και 9 καθίστανται πιο αυστηροί οι κανόνες που διέπουν την ίδρυση και τη λειτουργία των Λεσχών Φιλάθλων καθώς και ορίζονται ειδικές υποχρεώσεις και ευθύνες τους. Τα αθλητικά σωματεία υποχρεούνται να ασκούν με εκπρόσωπό τους εποπτεία και έλεγχο στις Λέσχες και υπέχουν ευθύνη εις ολόκληρον για πράξεις βίας κατά προσώπων και πραγμάτων που τελούν τα μέλη τους κατά τις οργανωμένες μετακινήσεις τους. Για την αναγνώριση της Λέσχης ως σωματείου τίθενται μία σειρά από προϋποθέσεις, μεταξύ άλλων και η προσκόμιση αποσπάσματος ποινικού μητρώου των ιδρυτικών μελών ενώπιον του Δικαστηρίου. Κάθε χρόνο η Λέσχη υποχρεούται να υποβάλει στη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού ή σε άλλο εξουσιοδοτημένο από αυτήν όργανο και επίσημο αντίγραφο του Μητρώου Μελών, ο

έλεγχος του οποίου ανήκει στην δικαιοδοσία της Ελληνικής Αστυνομίας. Τα οικεία αθλητικά σωματεία υποχρεούνται να διευκολύνουν το έργο των αστυνομικών αρχών γνωστοποιώντας τα στοιχεία της ταυτότητας σε περίπτωση παράνομων πράξεων βίας από μέλη των Λεσχών.

Ακόμη οι αθλητικές ανώνυμες εταιρείες που αγωνίζονται στα εθνικά πρωταθλήματα ποδοσφαίρου, καλαθοσφαίρισης και πετοσφαίρισης υποχρεούνται να προσλαμβάνουν πιστοποιημένες ιδιωτικές εταιρείες παροχής υπηρεσιών ασφαλείας για την εφαρμογή μέτρων ευταξίας των γηπέδων, για τη συνοδεία των φιλάθλων τους και τη επιτήρηση των οργανωμένων φιλάθλων εντός και εκτός αθλητικών εγκαταστάσεων. Οι ιδιωτικές εταιρείες συνεργάζονται με την αστυνομική αρχή για τη επιβολή μέτρων ευταξίας όπως την τοποθέτηση των θεατών στις εξέδρες, την υποβοήθηση των αστυνομικών δυνάμεων για το διαχωρισμό των φιλάθλων των διαγωνιζόμενων ομάδων καθώς και για την αποτροπή εισόδου τούτων στο αγωνιστικό χώρο.

Τέλος με το άρθρο 10 παρέχεται η δυνατότητα στις ομάδες και στις διοργανώτριες αρχές να απαγορεύσουν την είσοδο στο γήπεδο προσώπων που κατά την κρίση τους ενδέχεται να δημιουργήσουν επεισόδια.

IV. ΚΡΙΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Ιστορικό διάγραμμα της νομοθετικής παραγωγής

Μετά την ανασκόπηση της νομοθεσίας κατά της βίας στα γήπεδα στην Ελλάδα όπως εξελίχθηκε από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 διαπιστώνουμε ότι ισχύει και στην περίπτωση της Ελλάδας το σχήμα των τριών περιόδων της Tsoukala που περιγράφει την εξέλιξη των νομοθετικών μέτρων για την καταπολέμηση της βίας στα γήπεδα γενικότερα στην Ευρώπη. Σύμφωνα με αυτό, η πρώτη περίοδος αρχίζει από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 έως τα μέσα της δεκαετίας του 1980 και αντιστοιχεί στην επικράτηση της εθνικής νομοθεσίας έναντι της κοινοτικής, που, παρά τον βαθμό διαφοροποίησης ανάμεσα στα Ευρωπαϊκά κράτη, χαρακτηρίζεται από την αντίληψη του βίαιου οπαδισμού ως κοινό πρόβλημα δημόσιας τάξης, παρά την αύξηση των επεισοδίων βίας που παρατηρείται και τον ηθικό πανικό που συνεπάγονται. Κατά την περίοδο αυτή δεν κρίνεται αναγκαία η υιοθέτηση ειδικών νόμων και ειδικών στρατηγικών αστυνομικής δράσης καθώς τα αδικήματα στα γήπεδα τιμωρούνται από τις κοινές ποινικές διατάξεις.

Στη δεύτερη περίοδο από τα μέσα του 1980 μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1990, παρατηρείται η ολοένα αυξανόμενη συμμετοχή των φορέων της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στη νομοθετική παραγωγή με αποτέλεσμα να ομογενοποιείται σταδιακά η νομοθετική διαχείριση του φαινομένου στα κράτη μέλη με την εισαγωγή ειδικών ποινικών νόμων και πρακτικών ασφάλειας και την ανάπτυξη εγχώριας και διεθνούς αστυνομικής συνεργασίας. Ο νομοθέτης πλέον κρίνει, σύμφωνα με το Μαυρομάτη, ότι τα έννομα αγαθά της σωματικής ακεραιότητας, της τιμής, της ιδιοκτησίας χρήζουν μεγαλύτερης προστασίας όταν οι φορείς του σχετίζονται με την αθλητική δραστηριότητα, αφού ο κίνδυνος προσβολής τους είναι μεγαλύτερος λόγω της αύξησης των κρουσμάτων βίαιης συμπεριφοράς στους αθλητικούς χώρους ή και έξω από αυτούς με αφορμή τις αθλητικές εκδηλώσεις. Οι ειδικοί αυτοί ποινικοί νόμοι χαρακτηρίζονται από τη συνεχή ενίσχυση των προληπτικών και κατασταλτικών μέτρων διευρύνοντας το πεδίο εφαρμογής τους όσον αφορά στον χρόνο, προκειμένου να καλύψουν περιόδους πριν την έναρξη και μετά το τέλος του αγώνα, στον χώρο, σε μέρη δηλαδή εκτός γηπέδου και τέλος σε σχέση με τον πληθυσμιακό στόχο προκειμένου να καλύψει

πιθανούς δράστες επεισοδίων και πρόσωπα υπό την επήρεια αλκοόλ ή ναρκωτικών. Για πρώτη φορά θεσμοποιείται ο έλεγχος της αποκλίνουσας συμπεριφοράς, (deviant behavior = μορφές επιβλαβούς συμπεριφοράς, απομακρυνόμενης από τα κρατούντα πρότυπα) μέσω ενός διευρυνόμενου δικτύου ελέγχου και επιτήρησης που θέτει σε κίνδυνο τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των φιλάθλων.

Τέλος, η τρίτη περίοδος από τα τέλη του 1990 μέχρι σήμερα αντιστοιχεί σε ενίσχυση των προηγούμενων τάσεων ομοιογένειας των νομοθετικών ρυθμίσεων των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ χάνεται προοδευτικά ο ειδικός χαρακτήρας των εγκλημάτων αθλητικής βίας. Αντιμετωπίζονται εφεξής ως αναπόσπαστο μέρος ενός ευρέος φάσματος απειλών κατά της δημόσιας τάξης και της εσωτερικής ασφάλειας του κράτους που περιλαμβάνει το οργανωμένο έγκλημα, την τρομοκρατία, την εμπορία ανθρώπων, την παράνομη μετανάστευση.

Ελλείψεις και ασάφειες στη νομοτεχνική διατύπωση του εγκλήματος

Η μελέτη του άρθρου 41Στ του Ν. 2725/1999, το οποίο τυποποιεί το έγκλημα της βίας στα γήπεδα από Έλληνες νομικούς καταδεικνύει τις νομοτεχνικές ατέλειες και τα σχετικά προβλήματα που προκαλούνται στην ερμηνεία και την εφαρμογή του. Η επιλογή του νομοθέτη, όπως ακριβώς και άλλοι Ευρωπαίοι ομόλογοί του [Βέλγιο, Γαλλία, Ιταλία, Ισπανία, Ολλανδία, Ελβετία, Ηνωμένο Βασίλειο, (Tsoukala, 2009)], να απέχει από το να ορίσει με σαφήνεια το αδίκημα είναι το σημαντικότερο ζήτημα. Η επιλεχθείσα περιγραφική, αναλυτική προσέγγιση έχει ως αποτέλεσμα το αδίκημα της βίας στα γήπεδα να κατατέμενεται σε μια σειρά επιμέρους πράξεις, μη επαρκώς οριοθετημένες οι οποίες περιλαμβάνουν α) ορισμένες πράξεις που ήδη τιμωρούνται από τις γενικές ποινικές διατάξεις, β) ορισμένες πράξεις οι οποίες είναι αξιόποινες μόνο εάν διαπράττονται με αφορμή αθλητικές εκδηλώσεις (π.χ. η κατοχή βεγγαλικών τα οποία κυκλοφορούν νόμιμα στο εμπόριο και η χρήση τους συνηθίζεται σε κοινωνικές εκδηλώσεις ή σε εορτασμούς (Μαυρομάτης, 2009) και γ) μίας αόριστης συστοιχίας πράξεων αποκλίνουσας συμπεριφοράς (π.χ. η χρήση προσβλητικών εκφράσεων) που είναι πιθανόν να κινητοποιήσουν τους φορείς επιβολής του νόμου.

Στην αντικειμενική υπόσταση του εγκλήματος της βίας στα γήπεδα περιλαμβάνονται ως στοιχεία αυτής ο τόπος και ο χρόνος τέλεσης της πράξης. Διαπιστώνεται όμως ότι ούτε τα στοιχεία αυτά είναι επαρκώς προσδιορισμένα (βλ. προνομιούχο έγκλημα στην παρ. 2 άρθρο 41Στ περ. α' «αμέσως πριν από την έναρξη ή αμέσως μετά τη λήξη της» και περ.β «...μακριά από το χώρο που προορίζεται για την

εκδήλωση αυτή»). Αναρωτιέται κανείς ποια είναι τα ερμηνευτικά κριτήρια για τον καθορισμό του χρόνου και του τόπου προκειμένου να αποφευχθεί η χωρίς όρια επέκταση του αξιοποιίνου (Ράπτη, 2007). Άλλωστε, χωρίς σαφές πλαίσιο τέλεσης δεν καθίσταται εφικτός ο έλεγχος της πραγμάτωσής του με αποτέλεσμα να δημιουργούνται σοβαρά αποδεικτικά προβλήματα.

Σε κάθε περίπτωση τα πρόσωπα που εγκληματούν με αφορμή αθλητικές εκδηλώσεις κινδυνεύουν να τιμωρηθούν με βαρύτερες ποινές σε σχέση με τους δράστες που διαπράττουν παρόμοια αδικήματα κάτω από άλλες συνθήκες (διακεκριμένα εγκλήματα του άρθρου 41Στ παρ. 4). Η αύξηση της κοινωνικής απαξίας και του αξιοποιίνου επισημαίνει η θεωρία του ποινικού δικαίου πρέπει να συνοδεύεται από μια διατύπωση της αντικειμενικής υπόστασης αναλογικά πιο ορισμένης σε σχέση με την επαύξηση αυτήν, κάτι όμως που φαίνεται να αγνοεί εδώ ο νομοθέτης.

Τα προβλήματα στη νομοτεχνική διατύπωση συνεχίζονται με τη χρήση του όρου «ιδιαίτερα επικίνδυνος» στην παρ. 3 του άρθρου 41Στ του ν. 2725/1999 αλλά και στην παρ. 6, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 3 παρ. 1 του Ν.4049/2012. Ιδιαίτερα επικίνδυνος κρίνεται ο δράστης όταν από τη βαρύτητα της πράξης, τις περιστάσεις τέλεσης της, από τα αίτια που ώθησαν τον δράστη σε αυτήν και την προσωπικότητα του προκύπτει αντικοινωνικότητα αυτού και σταθερή ροπή του σε διάπραξη νέων εγκλημάτων στο μέλλον σύμφωνα με την περ. ζ του άρθρου 13 Π.Κ. Να σημειωθεί ότι στον Π.Κ δεν προβλέπεται πλέον η παρούσα επιβαρυντική περίπτωση που υποδηλώνει ο όρος μετά την τροποποίηση των άρθρων 374 και 386 με το ν. 2408/1996 (Μαργαρίτης, 2009). Θεμέλιο του ποινικού μας δικαίου είναι η πράξη και όχι ο δράστης που δεν επιτρέπεται να τιμωρείται βάσει των φρονηματικών του στοιχείων. Η αποδοκιμασία της έννομης τάξης εκφράζεται γι' αυτό που ο δράστης έπραξε και όχι γι' αυτό το οποίο είναι. Σκέψεις, φρονήματα, αισθήματα, διαθέσεις δεν μπορούν ποτέ καθεαυτά, ακόμη και αν υποτεθεί ότι είναι με ασφάλεια αποδεδειγμένα να οδηγήσουν στην επιβολή της ποινής. Συνεπώς, «η αποκλειστική στήριξη της γενικής επιβάρυνσης του αξιοποιίνου σε μία καθαρά υποκειμενική έννοια δημιουργεί αζεπέραστα προβλήματα ασφάλειας δικαίου.» (Μαυρομάτης, 2006)

Η παρ. 6 ρυθμίζει την απαγόρευση της αναστολής της ποινής και της μετατροπής της σε χρηματική υπό τις οριζόμενες εκεί προϋποθέσεις, οι οποίες θέτουν ζητήματα εκτός των παραπάνω αναφερθέντων. Η υπ' όρον αναστολή και υπό επιτήρηση αναστολή εκτέλεσης των ποινών όπως ρυθμίζεται στον Ποινικό Κώδικα (άρθρα 99-104) προσανατολίζεται τόσο στην ειδική όσο και στην γενική πρόληψη. Η απαγόρευση

χορήγησης αναστολής σε δράστες αδικημάτων βίας στα γήπεδα υπό τις αμφιλεγόμενες προϋποθέσεις που θέτει ο παρών νόμος (σχετικά με τη χρήση του όρου «ιδιαίτερα επικίνδυνος» βλ. παραπάνω παράγραφο), οδηγεί στην ανεπίτρεπτη άνιση μεταχείριση των τελευταίων σε σχέση με τους δράστες όλων των υπολοίπων εγκλημάτων που υπάγονται στις κοινές διατάξεις των άρθρων 99 επ. του Ποινικού Κώδικα. Εκτός αυτού συμβάλει ελάχιστα στην αποτροπή του δράστη από την τέλεση άλλου αδικήματος λόγω της ιδιομορφίας των αδικημάτων βίας στα γήπεδα (μη προαποφασισμένη τέλεσή τους υπό συνθήκες αλληλεπίδρασης στο πλήθος) (Μαυρομάτης, 2009).

Επιτήρηση και καταστολή- Ανθρώπινα δικαιώματα.

Παραπάνω γίνεται αναφορά στο ζήτημα της απουσίας νομικού ορισμού του βίαιου οπαδισμού που έχει ως συνέπεια το έγκλημα να κατατέμενεται σε μια σειρά επιμέρους πράξεις, στις οποίες περιλαμβάνονται και νόμιμες συμπεριφορές που είναι ενταγμένες στην κουλτούρα των οπαδών. Η ποινικοποίηση περισσότερο ή λιγότερο συνηθισμένων πράξεων με αφορμή αθλητικές εκδηλώσεις έχει ως αποτέλεσμα να καθίστανται τα όρια της νομιμότητας ασαφή (Γσουκαλά, 2007). Οι υπεύθυνοι ασφαλείας των γηπέδων και η αστυνομία αναλαμβάνουν να συμπεριλάβουν στο πεδίο δράσης τους μία τελείως αόριστη σειρά από συμπεριφορές, ενώ οι οπαδοί από τη στιγμή που θα έρθουν, εκούσια ή μη, σε αντιπαράθεση με τα «αρμόδια» όργανα εκχωρούν αναγκαστικά το σύνολο των δικαιωμάτων τους. Ο θεατής μίας αθλητικής διοργάνωσης θεωρείται άλλωστε εκ προοιμίου ύποπτος ότι θα τελέσει κάποιο αδίκημα και γι' αυτό υποβάλλεται σε έλεγχο πριν καν εισέλθει στον αθλητικό χώρο. Αυτή η απεριόριστη διεύρυνση του κοινωνικού ελέγχου και η σύγχυση των ορίων της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας καθιστά τον πληθυσμό-στόχο ευάλωτο και εκτεθειμένο στην αυθαιρεσία της αστυνομίας και των ιδιωτικών εταιρειών ασφαλείας, οι οποίες έχουν την εξουσία να επιβάλλουν απαγορεύσεις σε όποιον νομίζουν δημιουργώντας έτσι ένα χώρο απουσίας δικαιωμάτων.

Ως προς τον έλεγχο και τη γενικευμένη παρακολούθηση η ελληνική πολιτεία έχει θεσμοθετήσει μία σειρά από μέτρα, όπως την ηλεκτρονική παρακολούθηση των αθλητικών εγκαταστάσεων, η οποία είχε προβλεφτεί για πρώτη φορά από το 2002 και τροποποιήθηκε το 2008, το ηλεκτρονικό εισιτήριο, τη δημιουργία κεντρικής βάσης δεδομένων φιλάθλων, τη δημιουργία κεντρικής διαχείρισης εισιτηρίων θεάματος που συνεργάζεται μέσω της κάρτας φιλάθλου με την κεντρική βάση δεδομένων (βλ. παραπάνω άρθρο 6 ν. 4049/2012), την ανακριτική διείδυση, τη συνεργασία των αρχών

των Κρατών Μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Περαιτέρω, στην Ευρώπη γενικότερα, προωθείται η καταγραφή των «επικίνδυνων» οπαδών, στους οποίους περιλαμβάνονται σύμφωνα με τον ορισμό του Ψηφίσματος του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2006c, παρ.1 πρόσωπα σεσημασμένα ή όχι, που θεωρούνται ότι αποτελούν πιθανό κίνδυνο για τη δημόσια τάξη ή αναπτύσσουν αντικοινωνική συμπεριφορά, προγραμματισμένα ή αυθόρμητα, σε ποδοσφαιρική εκδήλωση ή σε σχέση με ποδοσφαιρική εκδήλωση. Το ενδιαφέρον σ' αυτό τον ορισμό είναι η διεύρυνση της έννοιας του επικίνδυνου οπαδού ώστε με αυτή να χαρακτηρίζονται από τις διοικητικές αρχές άτομα, των οποίων οι πράξεις δεν παρουσιάζουν ποινικό ενδιαφέρον. Ακόμη, η Σύμβαση του Prout, στο άρθρο 14 με την επωνυμία «Μεταβίβαση δεδομένων» προβλέπει: «1. Για να προλαμβάνονται οι ποινικές παραβάσεις και να διατηρείται η δημόσια τάξη και η ασφάλεια κατά τη διάρκεια μεγάλης κλίμακας διαδηλώσεων, με διασυνοριακή διάσταση κυρίως στον αθλητικό τομέα ή σε σχέση με συγκεντρώσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, τα συμβαλλόμενα Μέρη μεταβιβάζουν μεταξύ τους δεδομένα σχετικά με πρόσωπα, τόσο μετά από αίτηση καθώς και με δική τους πρωτοβουλία, όταν υπάρχουν οριστικές καταδικές ή άλλες πράξεις που δικαιολογούν την υποψία ότι αυτά τα πρόσωπα πρόκειται να διαπράξουν ποινικές παραβάσεις στα πλαίσια αυτών των γεγονότων ή ότι παρουσιάζουν κίνδυνο για τη δημόσια τάξη και ασφάλεια, στο μέτρο που η μεταβίβαση αυτών των δεδομένων επιτρέπεται από το εθνικό δίκαιο του συμβαλλόμενου Μέρους που μεταβιβάζει τα δεδομένα. 2. Τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα δεν μπορούν να τύχουν επεξεργασίας, παρά μόνο για τους λόγους που προβλέπονται στην παράγραφο 1 και για το γεγονός που περιγράφεται ακριβώς και για το οποίο ανακοινώθηκαν.»

Το αποτέλεσμα αυτών των νομοθετικών επιλογών είναι τα προσωπικά δεδομένα εκατοντάδων ανθρώπων στην Ευρώπη κάθε χρόνο να καταγράφονται σε αστυνομικούς φακέλους εξαιτίας και μόνο του λόγου ότι εμφανίζουν αντικοινωνική συμπεριφορά. Καταδεικνύεται ακόμη η πολιτική επιλογή σε ευρωπαϊκό επίπεδο να αντιμετωπιστούν με ενιαίο τρόπο οι αθλητικές εκδηλώσεις και οι συναθροίσεις κοινωνικού και πολιτικού περιεχομένου. Στην Ελλάδα οι αστυνομικοί φάκελοι για γνωστούς και πιθανούς ταραχοποιούς οπαδούς πιστεύεται ότι είναι επίσης χρήσιμοι για οποιαδήποτε αστυνομική έρευνα για τον ακροαριστερό ή αναρχικό χώρο (Tsoukala, 2009).

Η σύγχυση των ορίων ανάμεσα στην παραβατική, την αποκλίνουσα ή αντικοινωνική αλλά και την καθόλα νόμιμη συμπεριφορά παραβιάζει κατάφωρα τη διάκριση που επιβάλλουν οι αρχές του σύγχρονου ποινικού δικαίου, όπως η αρχή της

νομιμότητας. Αποτελεί συνταγματική επιταγή ο ποινικός νόμος να προσδιορίζει με σαφήνεια τα στοιχεία της εγκληματικής πράξης (βλ. α. 7 Συντάγματος). Την ποινή, ως το πλέον ισχυρό όπλο της πολιτείας, ο νομοθέτης την επιλέγει για την τιμωρία πεπερασμένης σειράς περιπτώσεων ως προς τις οποίες η επιβολή της είναι απολύτως επιβεβλημένη, από το σύνολο και την πολλαπλότητα των κοινωνικών και ατομικών συμπεριφορών (Ανδρουλάκης, 2000). Από τις πράξεις δε τις οποίες ο ποινικός νομοθέτης επιλέγει να τιμωρήσει, κάποιες τις διώκει αυτεπαγγέλτως και κάποιες τις διώκει, κατ' εξαίρεση, μόνο κατ' έγκληση, δηλαδή μόνο εάν και εφόσον ο παθών το επιθυμεί, όπως η εξύβριση, η απλή σωματική βλάβη, η φθορά ξένης ιδιοκτησίας. Καταστρατηγείται ακόμη η αρχή της χρονικής διάκρισης καθώς τίθενται στο στόχαστρο των διωκτικών αρχών άτομα και υπόκεινται σε κυρώσεις, όπως η απαγόρευση μετακίνησης ή εισόδου σε αθλητική εκδήλωση επειδή προκαλούν απλώς και μόνο την υποψία στις διωκτικές αρχές ότι θα προβούν σε κάποιο αδίκημα. Είναι προφανές ότι πρόκειται για διατάξεις που με το πρόσχημα της καταπολέμησης της βίας παρέχουν απεριόριστες εξουσίες δράσης στους κατασταλτικούς μηχανισμούς των κρατών (Καλτσώνης, 2008).

Τις τελευταίες δεκαετίες μία σειρά από νομοθετικές αλλαγές μετέβαλαν το τοπίο των δημοκρατικών ελευθεριών και το ποινικό μοντέλο του «δυτικο-ευρωπαϊκού πολιτισμού», όπως αυτό τουλάχιστον είχε διαμορφωθεί σε πολλά κράτη της Ευρώπης μετά το β' παγκόσμιο πόλεμο σημαίνοντας μια γενικευμένη καμπή στις αξίες και τους θεσμούς της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και του «φιλελεύθερου ποινικού δικαίου» (Tsoukala, 2009, Καλτσώνης, 2008). Στα μέσα της δεκαετίας του 1980, πολυάριθμες επίσημες εκθέσεις και δημόσιες συζητήσεις για θέματα εσωτερικής ασφάλειας επιχείρησαν να προσδιορίσουν τις απειλές κατά της ασφάλειας μέσω της εγκαθίδρυσης μίας στενής σχέσης μεταξύ διαφόρων παραβατικών συμπεριφορών, που κυμαίνονται από την τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα μέχρι την παράνομη μετανάστευση, την αστική βία και τον χουλιγκανισμό στο ποδόσφαιρο. Οι νομοθετικές αυτές αλλαγές βασίζονται σε ένα νέο πρότυπο ελέγχου του εγκλήματος επικεντρωμένο στον κίνδυνο, το οποίο προωθεί τη γενικευμένη προληπτική αστυνόμευση με βάση την πρόβλεψη κινδύνου και συνοδεύεται και από αντίστοιχες πρακτικές μεταβολές στην οργάνωση και λειτουργία των κατασταλτικών μηχανισμών του κράτους. Οι υπερασπιστές της πολιτικής του κοινωνικού ελέγχου αμφισβητούν την αρχή της κοινωνικής επανένταξης. Με τον τρόπο αυτό, αρνούνται να αναγνωρίσουν οποιαδήποτε συνάφεια μεταξύ του εγκλήματος και του κοινωνικού περιβάλλοντος και περιορίζονται

στον απλό έλεγχο των κοινωνικών επιπτώσεων του εγκλήματος μέσω εκτιμήσεων και υπολογισμών της κοινωνικής χρησιμότητας (cost –benefit analysis). Αρκετοί ερευνητές (James and Pearson, 2006; Stott and Pearson, 2006) έχουν επισημάνει τους κινδύνους που συνεπάγεται η εφαρμογή αυτών των πολιτικών για τα ανθρώπινα δικαιώματα και ελευθερίες, το τεκμήριο της αθωότητας και την αρχή της αναλογικότητας (Tsoukala, 2009).

V. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Από τη δεκαετία του 1960, η βία των ακραίων οπαδών, η υπερβολική προβολή της από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και ο ηθικός πανικός της κοινωνίας είχαν ως αποτέλεσμα να μετατραπεί σταδιακά η αντίληψη για τις εξέδρες των γηπέδων από χώρο συλλογικής και ατομικής έκφρασης, αυθορμητισμού, δημιουργικότητας και αυτενέργειας σε εστίες κινδύνου.

Το φαινόμενο της βίας στα γήπεδα αντιμετωπίζεται πλέον ως αφόρητη απειλή, την οποία οι ευρωπαϊκές και εθνικές αρχές με τη λήψη κατάλληλων μέτρων καλούνται να την εξαλείψουν για δύο κυρίως λόγους: από τη μία λόγοι πολιτικοί καθιστούν επιτακτική την ανάγκη διαφύλαξης της δημόσιας τάξης, από την άλλη λόγοι οικονομικοί υπαγορεύουν την ανάγκη προστασίας του αθλητικού προϊόντος (βλ. αιτιολογική έκθεση στο σχέδιο νόμου) εφόσον ο αθλητισμός αποτελεί πλέον ένας γρήγορα αναπτυσσόμενος τομέας της οικονομίας όπου δραστηριοποιούνται πολλές εταιρείες και μεγάλα εμπορικά συμφέροντα.

Με δεδομένη την παραπάνω προσέγγιση του αθλητισμού ως εμπορικού προϊόντος, το πρόβλημα της βίας αντιμετωπίζεται με αντίστοιχο τρόπο. Είναι επόμενο το φαινόμενο της βίας στα γήπεδα να «απαξιώνει και να απομειώνει» την εικόνα του αθλητισμού –εμπόρευμα με συνέπεια να απομακρύνονται οι θεατές από τα γήπεδα (βλ. έκθεση αξιολόγησης συνεπειών ρυθμίσεων του ν. 4049/2012), γεγονός που περιορίζει την κερδοφορία. Ως προς το στοιχείο αυτό, τα νομοθετικά μέτρα που λαμβάνονται μπορεί να αποδειχθούν εν μέρει αποτελεσματικά μετατοπίζοντας το πρόβλημα της βίας έξω από τα γήπεδα, όπως έδειξε το παράδειγμα της Βρετανίας (Καλτσώνης , 2008).

Σε καμία περίπτωση όμως τα νομοθετικά μέτρα δεν επιλύουν το πρόβλημα, εφόσον δεν λαμβάνονται μέτρα καταπολέμησης των κοινωνικών και οικονομικών αιτιών της βίας στα γήπεδα που είναι η ίδια η εμπορευματοποίηση του αθλητισμού, η φτώχεια, η ανεργία, η ηθική και πολιτιστική κρίση αξιών. Ανεξάρτητα όμως από την αμφιλεγόμενη αποτελεσματικότητα τους ως προς τον διακηρυγμένο στόχο τους, δηλαδή την καταπολέμηση της βίας, τα νομοθετικά μέτρα αποδεικνύονται ιδιαίτερα αποτελεσματικά στον περιορισμό και την καταπάτηση ελευθεριών και δικαιωμάτων των οπαδών. Το γεγονός αυτό αντί να κινητοποιήσει τις αναμενόμενες αντιδράσεις από

φορείς που υπερασπίζονται τα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα, από πολιτικούς, διανοούμενους και πολίτες, όπως συνήθως συμβαίνει σε αντίστοιχες περιπτώσεις καταπάτησης δικαιωμάτων, στην περίπτωση των οπαδών αντιμετωπίστηκε με αδιαφορία εξαιτίας ίσως του γεγονότος ότι οι οπαδοί αποτελούν μία από τα πιο δυσφημισμένες κοινωνικές ομάδες. Ο εφησυχασμός αυτός όμως είναι επικίνδυνος καθώς τα αποτελέσματα νομοθετικών επιλογών όπως π.χ. της επέκτασης του καθεστώτος υπόπτου, παραβίασης των προσωπικών δεδομένων, διεύρυνσης των αστυνομικών εξουσιών και εντατικοποίησης της διακρατικής αστυνομικής συνεργασίας, δεν αφορούν μόνο τους φιλάθλους αλλά συνολικά δημοκρατικές ελευθερίες και κατακτήσεις των λαών της Ευρώπης.

Όσο δύσκολο και αν φαίνεται στην παρούσα κατάσταση, οι φιλάθλοι θα πρέπει να αντιδράσουν δυναμικά προκειμένου να απαιτήσουν την αντικατάσταση του ισχύοντα νόμου με νομοθετικές επιλογές κατά της βίας στα γήπεδα που θα σέβονται τις αρχές του δικαϊκού συστήματος. Απαιτείται μία σαφώς ορισμένη διατύπωση της αντικειμενικής υπόστασης του εγκλήματος, που θα εφαρμόζεται για την τιμωρία των δραστών των επεισοδίων και δεν θα στοχοποιεί συλλήβδην τους φιλάθλους. Παράλληλα, θα πρέπει να θεσμοθετηθεί η αρχή της διαπραγμάτευσης μεταξύ των οργάνων επιβολής του νόμου και των εκπροσώπων των οπαδών, σύμφωνα με τα πρότυπα διαχείρισης των μαζικών διαδηλώσεων. Επίσης είναι χρήσιμοι οι μηχανισμοί κοινωνικής πρόληψης που λειτουργούν στο Βέλγιο (fan couching) και στη Γερμανία (fan projects) με την προϋπόθεση να βασίζονται στον αμοιβαίο διάλογο με τις οργανώσεις των οπαδών ως ισότιμων συνομιλητών με δικαιώματα και υποχρεώσεις. Ακόμη, οι ίδιοι οι οπαδοί θα πρέπει να αναπτύξουν κανόνες αυτορρύθμισης στις τάξεις τους για την καταπολέμηση των παθογενειών του οπαδικού κινήματος.

Είναι προς το συμφέρον όλων των παραγόντων του αθλητισμού να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της βίας στα γήπεδα. Οι οπαδοί πρέπει να αναγνωριστούν ως συστατικό στοιχείο της ομάδας με τα πλεονεκτήματα που προσφέρουν ως οπαδική κοινότητα στον κόσμο του αθλητισμού. Επομένως, είναι απαραίτητο να ληφθούν μέτρα για να διασφαλισθούν τα κοινά συμφέροντα τόσο της ομάδας όσο και των οπαδών. Το μέσο για να επιτευχθεί ο στόχος είναι να θεσμοθετηθεί επίσημα ο ρόλος των φιλάθλων στη διοίκηση του συλλόγου, μέσω του δικαιώματος ιδιοκτησίας και του εκδημοκρατισμού του τρόπου διοίκησης του συλλόγου. Για την κατοχύρωση της συμμετοχής των οπαδών προτείνονται μέτρα όπως η αλλαγή στον τρόπο ανάδειξης του προέδρου της ομάδας μέσω εκλογών σύμφωνα με το ισπανικό πρότυπο των Socios

(συνέταιροι) ή της απόκτησης μετοχών που θα εξασφαλίζει τη συμμετοχή τους στη λήψη αποφάσεων ή ακόμη και της ανάληψης διοικητικών θέσεων της ομάδας από τους ίδιους τους οπαδούς.

VI. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Bodin, D., Robène, L., & Héas, S. (2006). La violence des foules sportives dans l'histoire: permanences et aspects distinctifs. *Esporte & Sociedade. Revista digital*, 1-2 - Mar2006/Jun2006, www.lazer.eefd.ufrj.br/espsoc/ consultable sur le site <http://www.esportesociedade.com/>. CL liste complémentaire CNU.
- Busset, T., & Jaccoud, C. (2008). Violence et extrémisme dans le football: perspectives européennes. In T. Busset, C. Jaccoud, J. Dubey, & D. Malatesta (eds.), *Le Football a l' épreuve de la violence et de l' extrémisme* (pp. 5-25). Lausanne: Antipodes.
- Cleland, J. (2010). From passive to active: the changing relationship between supporters and football clubs. *Soccer & Society*, *11*(5), 537-552.
- Ελίας Ν. & Ντάνινγκ Ε., (1998), *Αθλητισμός και ελεύθερος χρόνος στην εξέλιξη του πολιτισμού*, Αθήνα, Αττικής: Δρομέας.
- Hourcade, N. (2007). Hooliganisme, ultras et ambiguïtés en France. *Esporte e Sociedade*, 3(7). http://www.ludopedio.com.br/rc/upload/files/302701_es70h.pdf.
- Ουρκαντ, Ν. (2010). Μα τι κάνει ο δωδέκατος; *Humba!*, τεύχος 3, Φθινόπωρο.
- Καλτσώνης, Δ. (2008). Βία στα γήπεδα, οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατία. *Πράξη και Λόγος του Ποινικού Δικαίου*, 2008, 785-792.
- Καρτσακλής, Η. (2008). Η έννοια του απρόκλητου (αδημοσίευτο).
- Κωνσταντακόπουλος, Η. (2009). Οι σύγχρονες προκλήσεις της αντιμετώπισης των εγκλημάτων σε αθλητικούς χώρους και ο ρόλος του Αθλητικού Εισαγγελέα υπό το πρίσμα του Ν. 2725/1999. *Ποιν. Δικ.* 12/2009, 1437-1447.
- Λουί, Σ. (2011). *Το φαινόμενο των ultras στην Ιταλία*. Αθήνα, Αττικής: Απόβλεπτες.
- Margalit, A. (2008). "You'll never walk alone": On property, community and football fans. *Theoretical Inquiries in Law*, *10*(1). 217-240.
- Μαργαρίτης, Μ. (2009). *Ποινικός Κώδικας Ερμηνεία-Εφαρμογή. Δίκαιο & Οικονομία*. Αθήνα, Αττικής: Σάκκουλας.
- Μαργαρίτης, Μ. (2008). *Ερμηνεία Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Δίκαιο & Οικονομία*. Αθήνα, Αττικής: Σάκκουλας.

Αλλαγή κωδικού πεδίου

Αλλαγή κωδικού πεδίου

Αλλαγή κωδικού πεδίου

Marsh, P., Fox, K., Carnibella, G., McCann, J., & Marsh, J. (1996). *Football violence and hooliganism in Europe. Football violence in Europe*. The Amsterdam Group. <http://sport.redwhite.ru/fans/books/hoods/fv2.doc>.

Αλλαγή κωδικού πεδίου

Μαυρομάτης, Α. (2004). Αθλητική ηθική και εφαρμογή του ποινικού και πειθαρχικού δικαίου για βίαιη συμπεριφορά στο πεδίο του αθλητισμού. *Αρμενόπουλος*, 3, 439-449.

Μαυρομάτης, Αχ. (2005). Αθλητισμός και Ποινικό Δίκαιο. Εισαγωγική – Δογματική Προσέγγιση. *Ποινική Δικαιοσύνη*, 11, 1323-1329.

Μαυρομάτης, Α. (2006). *Αθλητικά εγκλήματα*. Αθήνα, Αττικής: Σάκκουλας.

Μαυρομάτης, Α. (2009). Η απαγόρευση χορήγησης αναστολής στα αδικήματα βίας στα γήπεδα. *Επισκόπηση Αθλητικού Δικαίου – LEX SPORTIVA*. 8. σελ.38.

Merkel, U. (2012). Football fans and clubs in Germany: conflicts, crises and compromises. *Soccer & Society*, 13(3), 359-376.

Mignon P. (2000). «Footballisation» de la politique ? Culture du consensus et football en Grande-Bretagne. In: *Politix*. Vol. 13, N°50. *Deuxième trimestre*, (pp. 49-71). Paris, Hermès.

Παναγιωτόπουλος, Δ. (2005). *Αθλητικό δίκαιο*. Νομική Βιβλιοθήκη.

Παπαδόπουλος, Θ. (2005). Προβληματισμοί αναφορικά με τις ποινικού περιεχομένου διατάξεις της αθλητικής νομοθεσίας σχετικά με την αντιμετώπιση της «βίας στους αγωνιστικούς χώρους». *ΝΟΜΟΣ* (377886).

Παπαδόπουλος, Θ. (2009). Προβληματισμοί και ερμηνευτικές προσεγγίσεις αναφορικά με τις ποινικού περιεχομένου διατάξεις της αθλητικής νομοθεσίας. *Ποινική Δικαιοσύνη*, 12, 1442- 1447.

Παπαθανασόπουλος, Ε.(1996). Νομικές και εγκληματολογικές διαστάσεις του προβλήματος της γηπεδικής βίας. Στο Α. Αστρινάκη και Λ. Στυλιανούδη (επιμ.), *Χέβυ Μέταλ, Ροκαμπίλυ, Φανατικοί Οπαδοί: Νεανικοί Πολιτισμοί και Υποπολιτισμοί στη Δυτική Αττική*, (σελ. 441-467) Αθήνα, Αττικής: Ελληνικά Γράμματα.

Μορφοποιήθηκε: Ελληνικά

Μορφοποιήθηκε: Ελληνικά

Παπαλουκάς Μ. (2010). Χουλιγκανισμός στον Ευρωπαϊκό χώρο και αντιμετώπισή του. Στο Δημ. Παναγιωτόπουλου (επιμ.) *Αθλητικό Δίκαιο και Διεθνείς Αθλητικοί-Ολυμπιακοί Θεσμοί*. Σελ. 75-93. Αθήνα, Αττικής: Ε.Κ.Ε.Α.Δ.

Πανούσης Γ. (2004). Βία στα γήπεδα – Οι ρίζες του χουλιγκανισμού, περιοδικό *ΚΡΑΜΑ*, τεύχος 17.

Ράπτη, Φ. (2007). Βία στα γήπεδα. *Ποινική Δικαιοσύνη*, 1, 89-95.

- Τραυλός, Α. (2000). Θεατές-φίλαθλοι-Οπαδοί: Αθλητική απόδοση, προφίλ και βίαιη συμπεριφορά. Στο Δ. Παναγιωτόπουλος (επιμ.), *Ο φίλαθλος στον 21^ο αιώνα* (σελ. 39-62). Αθήνα, Αττικής: Έλλην.
- Tsoukala, A. (2007). Security Policies & Human Rights in European Football Stadia. *Challenge. Changing Landscape of European Liberty and Security* , 1-20.
- Tsoukala, A. (2011). Timing “dangerousness”: football crowd disorder in the Italian and Greek press. *Sport in Society*, 14(5), 598-611.
- Tsoukala, A. (2009). Combating football crowd disorder at the European level: an ongoing institutionalization of the control of deviance. *The Entertainment and Sports Law Journal*, 7(2). <http://go.warwick.ac.uk/eslj/issues/volume7/number2/tsoukala>
- Tsoukala, A. (2006). Constructing the threat in a sports context: British press discourses on football hooliganism. In J. Aquesolo, (ed.), *Violence and sport* (pp.372-379). Seville: University Pablo de Olavide.
- Tsoukala A. (2003). Les nouvelles politiques de contrôle du hooliganisme en Europe: de la fusion sécuritaire au multipositionnement de la menace. *Cultures & Conflits*, 51, 83-96.
- Τσουραμάνης, Χ. (2007). Εγκληματολογική προσέγγιση της συμπεριφοράς των HOOLIGANS . The art of crime. τεύχος 5. (1180633753).
- Χαϊνάς, Ε. (2007). Η βία στους ελληνικούς αθλητικούς χώρους: θεωρητικές επισημάνσεις, ερευνητικές διαπιστώσεις και τρόποι αντιμετώπισης. The art of crime. τεύχος 5/2007. (1180633753) .

Αλλαγή κωδικού πεδίου

VII.ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Άρθρο 41ΣΤ

Αδικήματα βίας με αφορμή αθλητικές εκδηλώσεις

***ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Σύμφωνα με το άρθρο 4 παρ. 2 του Ν. 4049/2012 ΦΕΚ Α 35/23-02-2012 ορίζεται ότι: "2. Για τις αξιόποινες πράξεις του άρθρου 41 ΣΤ του ν. 2725/1999, καθώς και της πρώτης παραγράφου του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 253 Α του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας περί ειδικών ανακριτικών πράξεων και οι διατάξεις για την προστασία μαρτύρων του άρθρου 9 του ν. 2928/2001.

1. Με φυλάκιση μέχρι δύο ετών και χρηματική ποινή, εκτός εάν η πράξη τιμωρείται βαρύτερα σύμφωνα με άλλη διάταξη, τιμωρείται όποιος εκ προθέσεως μέσα σε αθλητικές εγκαταστάσεις ή στον αμέσως περιβάλλοντα χώρο τους ή στις βοηθητικές εγκαταστάσεις ή στους χώρους προσέλευσης και στάθμευσης, κατά τη διάρκεια αθλητικής εκδήλωσης:

α) ρίχνει προς τον αγωνιστικό χώρο ή εναντίον άλλου οποιοδήποτε αντικείμενο, που μπορεί να προκαλέσει έστω και ελαφρά σωματική βλάβη,

β) βιαιοπραγεί κατά άλλου, ανεξάρτητα εάν από τη βιαιοπραγία επήλθε σωματική βλάβη, ή εκτοξεύει απειλές κατά προσώπου, το οποίο σύμφωνα με τους κανονισμούς της οικείας αθλητικής ομοσπονδίας αναγράφεται στο φύλλο αγώνα,

γ) κατέχει ή χρησιμοποιεί αντικείμενα που μπορούν να προκαλέσουν σωματικές βλάβες,

δ) κατέχει ή χρησιμοποιεί βεγγαλικά, καπνογόνα, κροτίδες και γενικά εύφλεκτες ύλες.

2. Με φυλάκιση μέχρι ενός έτους και χρηματική ποινή, εκτός εάν η πράξη τιμωρείται βαρύτερα σύμφωνα με άλλη διάταξη, τιμωρείται όποιος:

α) χωρίς δικαίωμα από το νόμο ή τους κανονισμούς της οικείας αθλητικής ομοσπονδίας ή υπερβαίνοντας το δικαίωμά του αυτό, εισέρχεται με σκοπό τη διατάραξη της ομαλής διεξαγωγής του αγώνα ή την πρόκληση επεισοδίων, λόγω του αποτελέσματός του, κατά τη διάρκεια αθλητικής συνάντησης ή αμέσως πριν από την έναρξη ή αμέσως μετά τη λήξη της, στον αγωνιστικό χώρο ή στο χώρο των αποδυτηρίων των αθλητών και των διαιτητών ή στους διαδρόμους που συνδέουν τους ανωτέρω χώρους,

β) τελεί κάποια από τις πράξεις της προηγούμενης παραγράφου με αφορμή μία αθλητική εκδήλωση πριν από την έναρξη ή μετά τη λήξη της ή μακριά από το χώρο που προορίζεται για την εκδήλωση αυτήν.

"γ) απευθύνει ατομικά ή ως μέλος ομάδας σε τρίτους εκφράσεις που προσβάλλουν την εθνική ταυτότητα των προσώπων αυτών ή είναι ρατσιστικού περιεχομένου ή προσβάλλει τον εθνικό ύμνο, τα ολυμπιακά σύμβολα ή τους ολυμπιακούς αγώνες."

*** Η περ.γ' προστέθηκε με την παρ.15 ιγ' άρθρ.8 Ν.3207/2003,ΦΕΚ Α 302/24.12.2003.

3. Αν οι πράξεις των παραγράφων 1 και 2 τελέστηκαν υπό περιστάσεις που μαρτυρούν ότι ο δράστης είναι ιδιαίτερα επικίνδυνος για την ομαλή τέλεση των αθλητικών εκδηλώσεων, επιβάλλεται ποινή φυλάκισης μέχρι τριών ετών, εκτός εάν η πράξη τιμωρείται βαρύτερα σύμφωνα με άλλη διάταξη. Για την εφαρμογή του παρόντος, ιδιαίτερα επικίνδυνος χαρακτηρίζεται ιδίως ο δράστης που αποδεικνύεται ότι έχει τελέσει στο παρελθόν αδικήματα βίας με αφορμή αθλητικές εκδηλώσεις ή ότι συμμετέχει στην τέλεση των πράξεων έχοντας αρχηγικό ρόλο ή ενήργησε βάσει οργανωμένου εγκληματικού σχεδίου ή προξένησε σημαντικής έκτασης φθορές ή βλάβες σε έννομα αγαθά τρίτων.

"4. Η τέλεση των εγκλημάτων της διέγερσης (άρθρα 183 ,185 Π.Κ.), της διατάραξης της κοινής ειρήνης (άρθρο 189 Π.Κ.), της διατάραξης της ειρήνης των πολιτών (άρθρο 190 Π.Κ.), της καθύβρισης θρησκευμάτων (άρθρο 199 Π.Κ.), της παρακώλυσης συγκοινωνιών (άρθρο 292 Π.Κ.), της απλής, απρόκλητης και επικίνδυνης σωματικής βλάβης (άρθρα 308, 308Α και 309 Π.Κ.), της βαριάς σωματικής βλάβης (άρθρο 310 παρ. 1 Π.Κ.) της συμπλοκής (άρθρο 313 Π.Κ.), της παράνομης βίας (άρθρο 330 Π.Κ.), της απειλής (άρθρο 333 Π.Κ.), της διατάραξης οικιακής ειρήνης (άρθρο 334 Π.Κ.), της προσβολής γενετήσιας αξιοπρέπειας (άρθρο 337 Π.Κ.), της πρόκλησης σκανδάλου με ακόλαστες πράξεις (άρθρο 353 Π.Κ.), της φθοράς ξένης ιδιοκτησίας (άρθρα 381 και 382 Π.Κ.) και της εκβίασης (άρθρο 385 Π.Κ.), υπό τις προϋποθέσεις των παραγράφων 1 και 2 του παρόντος άρθρου, θεωρείται ιδιαίτερα επιβαρυντική περίπτωση και η επιβαλλόμενη ποινή μπορεί να ξεπεράσει το ανώτατο όριο που προβλέπεται γι' αυτά στον Ποινικό Κώδικα και να φτάσει στο ανώτατο όριο του είδους της ποινής."

*** Στα αδικήματα της παραγράφου 4 προστέθηκε και το αδίκημα της βαριάς σωματικής βλάβης του άρθρου 310 παρ.1 Π.Κ. και η παράγραφος 4 επαναδιατυπώθηκε ως άνω με την παρ.1 άρθρ.6 Ν.3262/2004,ΦΕΚ Α 173/15.9.2004.

"5. Όποιος παροτρύνει, υποκινεί, ενθαρρύνει ή διευκολύνει με οποιονδήποτε τρόπο και ιδίως δημόσια ή δια του έντυπου ή ηλεκτρονικού τύπου ή του διαδικτύου μεμονωμένα άτομα ή οργανωμένες ομάδες προσώπων για να διαπράξουν αδικήματα του παρόντος άρθρου τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών."

*** Οι παράγραφοι 5, 6 και 7 αναριθμήθηκαν σε 7, 8 και 9 και η άνω νέα παράγραφος 5 προστέθηκε με την παρ.2 άρθρ.6 Ν.3262/2004,ΦΕΚ Α 173/15.9.2004.

"6. α. Η ποινή για τις πιο πάνω πράξεις δεν αναστέλλεται ούτε μετατρέπεται σε περίπτωση που:

(αα) Ο δράστης κατά την τέλεση των πιο πάνω πράξεων χρησιμοποίησε όπλο ή κάθε άλλου είδους μέσο, ικανό και πρόσφορο να προκαλέσει κίνδυνο για τη ζωή και τη σωματική ακεραιότητα τρίτων ή

(ββ) Από τη βαρύτητα της πράξης, τις περιστάσεις τέλεσης της, από τα αίτια που ώθησαν τον δράστη σε αυτήν και την προσωπικότητα του προκύπτει αντικοινωνικότητα αυτού και σταθερή ροπή του σε διάπραξη νέων εγκλημάτων στο μέλλον

β. Στις παραπάνω περιπτώσεις, το δικαστήριο μπορεί, κατ' εξαίρεση, μετά από σχετικό αίτημα του καταδικασθέντος, να μετατρέπει την επιβληθείσα ποινή, ανεξαρτήτως του ύψους της, σε παροχή κοινωφελούς εργασίας κατά τους όρους του άρθρου 82 παρ. 6 επ. του Ποινικού Κώδικα, εφόσον κρίνει με ειδικά αιτιολογημένη απόφαση του ότι η επιβαλλόμενη κατά μετατροπή ποινή της παροχής κοινωφελούς εργασίας αρκεί για να αποτρέψει το δράστη από την τέλεση των εγκλημάτων του παρόντος άρθρου στο μέλλον.

γ. Σε περίπτωση καταδίκης για τις πράξεις των παραγράφων 1, 2, 4 και 5 του παρόντος, δεν επιτρέπεται η μετατροπή της στερητικής της ελευθερίας ποινής σε χρηματική ή σε παροχή κοινωφελούς εργασίας και δεν χορηγείται αναστολή εκτέλεσης της ποινής όταν:

(αα) Ο δράστης είναι υπότροπος ή τελεί κατά συνήθεια τις πιο πάνω πράξεις ή

(ββ) ο δράστης κρίνεται από τις περιστάσεις τέλεσης ως ιδιαίτερος επικίνδυνος για τη ζωή ή τη σωματική ακεραιότητα ή την περιουσία τρίτων ή την ομαλή εκτέλεση των αθλητικών εκδηλώσεων."

***Η άνω νέα παράγραφος 6, η οποία είχε προστεθεί με την παρ.3 άρθρ.6 Ν.3262/2004,ΦΕΚ Α 173 και αντικατασταθεί με την παρ.1 άρθρ.20 Ν.3472/2006, ΦΕΚ Α 135 και την παρ.1 άρθρου 34 Ν.3773/2009,ΦΕΚ Α 120/21.7.2009, αντικαταστάθηκε εκ νέου ως άνω με το άρθρο 3 παρ. 1 του Ν.4049/2012 (ΦΕΚ Α 35/23-02-2012)

"7 α) Σε περίπτωση καταδίκης για πράξεις που προβλέπονται στις παραγράφους 1 έως 4, το δικαστήριο επιβάλλει υποχρεωτικά και για χρονικό διάστημα δύο έως πέντε ετών στο δράστη απαγόρευση προσέλευσης και παρακολούθησης όλων των αθλητικών εκδηλώσεων, αδιακρίτως αθλήματος, ακόμη και εκείνων που διεξάγονται εκτός της Ελληνικής Επικράτειας, στις οποίες μετέχει ομάδα, σε αγώνα της οποίας ή με αφορμή αγώνα της οποίας, τελέσθηκε η αξιόποινη πράξη. Το δικαστήριο μπορεί, επίσης, να απαγορεύσει την προσέλευση και παρακολούθηση και οποιασδήποτε άλλης αθλητικής εκδήλωσης, αν από τις περιστάσεις και με βάση την προσωπικότητα του δράστη κρίνει ότι αυτός είναι επικίνδυνος για την ομαλή τέλεση των αθλητικών εκδηλώσεων. Για την εκτέλεση της παρεπόμενης ποινής το δικαστήριο διατάσσει το δράστη να εμφανίζεται στο αστυνομικό τμήμα του τόπου κατοικίας του ή διαμονής του πριν από την έναρξη της αθλητικής συνάντησης και να παραμένει σε αυτό ή σε χώρο άμεσης εποπτείας της αστυνομικής αρχής, δύο ώρες πριν από την έναρξη της έως δύο ώρες μετά τη λήξη της. Το δικαστήριο μετά από αίτημα του καταδικασθέντος προσδιορίζει στην απόφαση του το άθλημα και τις αθλητικές συναντήσεις για τις οποίες εφαρμόζεται η ανωτέρω παρεπόμενη ποινή. Αν ο καταδικασθείς παραβιάσει τους πιο πάνω όρους, τιμωρείται με ποινή φυλάκισης μέχρι τριών (3) μηνών, η οποία δεν μετατρέπεται σε χρηματική ούτε αναστέλλεται, και με χρηματική ποινή. Επιπλέον, αν η ανωτέρω παραβίαση συντελεστεί κατά τη διάρκεια του χρόνου αναστολής της κύριας ποινής, το αρμόδιο αστυνομικό τμήμα συντάσσει σχετική έκθεση, την οποία διαβιβάζει αμέσως στον εισαγγελέα πλημμελειοδικών του τόπου έκδοσης της καταδικαστικής απόφασης και εφαρμόζεται το άρθρο 101 παρ. 1 του Ποινικού Κώδικα.

β) Εάν ο δράστης κάποιας πράξης από τις αναφερόμενες στις παραγράφους 1 έως 4 είναι ανήλικος, επιβάλλεται ως αναμορφωτικό μέτρο η προβλεπόμενη στην περίπτωση α' απαγόρευση προσέλευσης και παρακολούθησης αθλητικών εκδηλώσεων με τους όρους και τις προϋποθέσεις που πιο πάνω ορίζονται. Εάν ο ανήλικος είναι κάτω των 16 ετών, επιβάλλεται ως αναμορφωτικό μέτρο, αντί του ανωτέρω, η ανάθεση της υπεύθυνης επιμέλειας του ανήλικου στους γονείς, τους επιτρόπους ή τους κηδεμόνες του.

γ) Με κοινή απόφαση των Υπουργών Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, Προστασίας του Πολίτη και Πολιτισμού και Τουρισμού ρυθμίζεται κάθε άλλη λεπτομέρεια σχετική με την εκτέλεση της πιο πάνω παρεπόμενης ποινής ή του πιο πάνω αναμορφωτικού μέτρου.

δ) Η παραβίαση των υποχρεώσεων που απορρέουν από την επιβολή της παρεπόμενης ποινής τιμωρείται με ποινή φυλάκισης μέχρι τρεις μήνες, η οποία δεν μετατρέπεται σε χρηματική ούτε αναστέλλεται, και με χρηματική ποινή. Εφόσον η ανωτέρω παραβίαση τελείται κατά τη διάρκεια του χρόνου αναστολής της κύριας ποινής, διακόπτεται η αναστολή και η ποινή εκτίεται χωρίς δυνατότητα μετατροπής της.

***Η παρ.7 όπως είχε αντικατασταθεί με το άρθρο 5 Ν. 3708/2008, ΦΕΚ Α 210/8.10.2008 αντικαταστάθηκε εκ νέου ως άνω με το άρθρο 3 παρ. 2 του Ν.4049/2012 (ΦΕΚ Α 35/23-02-2012)

8." α. Τα αδικήματα του παρόντος άρθρου διώκονται αυτεπαγγέλτως. Καθ' ύλην αρμόδιο δικαστήριο είναι το Τριμελές Πλημμελειοδικείο του τόπου τέλεσής τους. Για την εκδίκαση των αδικημάτων του παρόντος άρθρου εφαρμόζεται υποχρεωτικά η διαδικασία των άρθρων 418 επ. Κ.Π.Δ.. Σε κάθε περίπτωση τα αδικήματα του παρόντος άρθρου εκδικάζονται εντός τριάντα ημερών. "

*** Η περ.α' αντικαταστάθηκε ως άνω με την παρ.5 άρθρ.6 Ν.3262/2004,ΦΕΚ Α 173/15.9.2004.

β)(Εκείνος που καταδικάστηκε για αδίκημα του παρόντος άρθρου και ο εισαγγελέας έχουν δικαίωμα να ασκήσουν έφεση κατά της απόφασης, εάν με αυτή επιβλήθηκε ποινή φυλακίσεως τουλάχιστον τριών μηνών).

*** Το άνω εντός () εδάφιο ΚΑΤΑΡΓΗΘΗΚΕ με την παρ.4 άρθρ. 6 Ν.3262/2004,ΦΕΚ Α 173/15.9.2004.

Η προθεσμία για την άσκηση έφεσης κατά της καταδικαστικής απόφασης και η άσκηση εφέσεως δεν αναστέλλουν την εκτέλεσή τους. Σε εξαιρετικές όμως περιπτώσεις, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο μπορεί να διατάξει, σύμφωνα με την παράγραφο 7 του άρθρου 497 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, την αναστολή εκτέλεσής της κύριας ποινής που επιβλήθηκε με την πρωτόδικη απόφαση. Η απόφαση που διατάσσει την αναστολή ορίζει εάν αυτή ισχύει έως την έκδοση τελεσίδικης απόφασης ή για χρονικό διάστημα που ρητά μνημονεύεται, προκειμένου ο κατηγορούμενος να καλύψει επείγουσες ανάγκες δικές του ή της οικογένειάς του. Η παρεπόμενη ποινή, που επιβλήθηκε κατά την παράγραφο 5 του παρόντος άρθρου, ουδέποτε αναστέλλεται.

*** ΠΡΟΣΟΧΗ: Με την παρ.2 άρθρ.20 Ν.3472/2006,ΦΕΚ Α 135/4.7.2006 ορίζεται ότι: "2. Τα εδάφια δεύτερο και τρίτο του στοιχείου β' της παραγράφου 8 του άρθρου 41 ΣΤ του ν. 2725/1999, όπως αυτό προστέθηκε με το άρθρο 7 του ν. 3057/2002 αναριθμήθηκε και ισχύει με το άρθρο 6 παράγραφοι 2 και 4 του ν. 3262/2004, καταργούνται"

γ) Ο εισαγγελέας, με διάταξη που εκδίδει πριν από την παραγγελία για την απόλυση του κατηγορουμένου, εντέλλεται προς την αστυνομική αρχή του τόπου κατοικίας ή διαμονής του την εκτέλεση της παρεπόμενης ποινής, μνημονεύοντας τη διάρκειά της ή, εάν έχει ήδη εκτιθεί τμήμα της, το υπόλοιπό της. Ο κατηγορούμενος πριν απολυθεί λαμβάνει γνώση του περιεχομένου της διάταξης.

"δ) Σε περίπτωση αναβολής ή διακοπής της εκδίκασης των αδικημάτων του παρόντος άρθρου, το δικαστήριο μπορεί να επιβάλλει ως περιοριστικό όρο την υποχρέωση εμφάνισης του κατηγορουμένου στο αστυνομικό τμήμα της κατοικίας ή διαμονής του υπό τους όρους και τις προϋποθέσεις της παραγράφου 7 του άρθρου 41 ΣΤ. Η παραβίαση του περιοριστικού όρου τιμωρείται με ποινή φυλάκισης μέχρι ενός έτους, η οποία δεν αναστέλλεται και δεν μετατρέπεται σε χρηματική."

***Η παρ.δ προστέθηκε με την παρ.3 του άρθρου 3 του Ν. 4049/2012 ΦΕΚ Α 35/23-02-2012

9. Η διαδικασία των άρθρων 275, 409 και 417 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας δεν εφαρμόζεται για πταίσματα ή πλημμελήματα, αν η πράξη στρέφεται κατά της τιμής ή αφορά εντελώς ελαφρά ή ασήμαντη σωματική κάκωση ή βλάβη της υγείας και φέρεται ότι διαπράχθηκε από διαιτητή οποιουδήποτε αθλήματος ή βοηθό του κατά την εκτέλεση των σχετικών με τον αγώνα καθηκόντων τους, ή από αθλητή κατά τη συμμετοχή του σε αθλητική συνάντηση."

*** Το άρθρο 41ΣΤ προστέθηκε με το άρθρο 7 Ν.3057/2002, ΦΕΚ Α 239/10.10.2002.